

ARGIA

1982 - Uztaila 18 - XLVgarren urtea 941 zenbakia 75 pezta

Jazz-ik onena Donostia eta Gasteizen

RAFA BRIZ-ekin elkarrizketa

JUANJO URIA-rekin Hernaniko Udaletxean

«Herriak bultzada handia ematen digu»

NAFARROA OINEZ. Goazen Elizondora!

Bertsolari nafarren txapelketa Lesakan

DIRUA ORDU GUZTIETAN

Ordu guztietan Kutxaren zerbitzuak zure mesedetan daude.

Hemen duzu gure Txatel Berdea. Txartel Berdearekin eragiketa guztiak, diru ateratzea, diru sartzea, etab. edozein ordutan egin dezakezu, gauean edo egunean, lanegunetan edo eta jaiegunetan. Txartel Berdeak ez du ezagutzen jairik.

Erlojua begiratu barik, behar dituzun soluziobideak zeure eskuetan daude:

- Edozein unetan dirua ateratzen.
- Dirua sartzen.
- Zure saldoa berehala ezagutzen.
- Taloi txekak eskatzen.

KREDITUA EDOZEIN TOKITAN

Bidai ajentzietan, hoteletan, jate-txetan, dendetan, erostetxe handietan.

Bizkaian 2.000 toki baino gehiagotan.

Munduan zehar 2.600.000 tokitan.

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartela erakutsirik **NO-NAHI**, txakur txiki bat ere gabe, erosiko duzu.

Horrela, ez duzu gainean dirurik eraman behar ez eta konturik atera behar.

Gauzez gozatzeko ez duzu itxaron behar. Pagatzeko itxaron behar duzu, gure kreditu osoa duzu eta.

ETA 5.000.000 TAKO SEGURU DOHAIN BAT

Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Master Charge txartelarekin harantz honuntz ibiltzea ez da bakarrik eroso.

Segurua baita.

Abioiez, trenez edo eta itsasuntziz egindako bidaiak txartelaz abonatzen badituzu, zuek eta zeure etxekoek

istripuen kontrako aseguru bat duzue. 5.000.000 pztako asegurua hain zuzen. Dena debalde.

Horregaitik ere Bizkaiko Kutxaren Master Charge-a eduki eta erabili behar duzu.

Seguru gaude.

CAJA DE AHORROS
VIZCAINA

BIZKAIKO
AURREZKI KUTXA

—Juanjo Uria eta beste udalgizonekin—

«ESKERRAK
HERNANI
MUGIMENDU
HAUNDIKO
HERRIA DUGUN»

hago bat du.

4 Zurrumuruek entzunak genituen Hernaniko Udaletxeko zenbait esperientzia interesgarria, eta guk horrelakoekiko sentitzen dugun curiositateari etsituz, bertako alkatea eta zinegotzi batzurrekin hitz batzu gurutzatzera abiatu gara. Zergatik bai. Udal mailan zer edo zer esateko duenak beti izango du lekua **ARGIAN** eta.

UNESCO-KO
DE GREVE
ETA
EUSKARA

[illegible]

mita, ruse, ingles, idia. Integre-
tati euti. Dmek efiar apeneko gal-
dia euti hinkanta beputu diti,
hase inkanta euti, hase di denok
lakanta, eia ingente hinkanta, eia
di beputu denok. -*Ja beputu*
100 euti hase, eutaka, hinkanta ha-
sa bilimio diti Faskal Herian, hase
di, denok eutaka eutabiti diti, ha-
niti eia beputu eia hinkanta iari
sa hase beputu eia, konditi ha-
heteo diti eia, bigareri hinkanta
eupimio iari- iari eutabiti,
di eia, (eupimio), (karagatiti)

16 UNESCO nazioarteko erakundeko partaide pisudun bat hurbildu zen gure hurrelara duela zenbait aste: De Greve. Soziolinguistikaz espezialdutako gizona dugu, eta guk etxerako jo dugu hemengo egoerara aplikatu nahien galderaren batzu proposatu. Berak enbidoa onartu zigun, eta hor duzu partida zertan geratu zen azkenik.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San
Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uria, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarritz, Mikel Antza, K. Argiñano, «Astema», Joxe Azurmendi, B. Bakai-koa, «Beltza». R. Castellano, Carlos Donoso, Mikel Hernandez

- 1 Non Zer.
- 2 Aste giroa.
- 4 Hernaniko Udalgizonekin
hizketan.
- 8 Ttanttaka.
- 9 Nazioartekoa: Mongolia.
- 10 Herriko plaza: Zain deza-
gun bide bazterra.
- 13 L.M. Bandres: Ezagut di-
tzagun gure begiak.
- 15 Olariaga.
- 16 UNESCOko De Greve-re-
kin hizketan.
- 18 Emakume Independenteen
Topaketak.
- 20 Jazz onena Gasteiz eta Do-
nostian.
- 24 Nafarroa Oinez 82.
- 26 Luma Zorroztuz: J.M.
Zabaleta.
- 30 Lesakan Nafarroako ber-
tsolariak.
- 32 Zarauzko Arte-Eskolakoe-
kin mintzo.
- 34 Teatreroak: Sakana talde
berria.
- 36 Zinema.
- 37 Bertsoak.
- 38 Jo adarra.
- 39 Argazkinobela.
- 40 Azkenekoa.

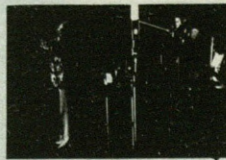
Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Lizaralde, «Mendiaga», «Murumendi», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Joseba Sarrionandia, «Trikuharri», «Txillardegui», Jon Urrujolegi, «Xinaberri».

Marraskilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo Txema Ormazabal.

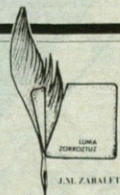
Administrazioa: Iñaki Ugarte-
buru, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Os-
tolaza.

RAFA BRIZ: «JAZZA SORPRESEN HOTSA DA»

Urteetan aritu da Herri Irratian, Populandia, El jazz y otras músicas, eta musika-programak egiten, beste irrati-gizon asko ez bezala honestitate, dignitate, eta kalitate minimo batekin.

20 Jazza sorpresen hotsa bezala defini omen daiteke. Hala ez baliiz ere, garbi dago Euskal Herria gorenetakoa lurraldea dela musika mota horretako edozein zalearentzat. Fenomeno horretara apur gehixeago gerturatuz saiatu gara erreportaia honen bidez. Guxienez bi metro gutxiago falta zaizkigu jazzerraino heltzeko.

EUSKARAREN KONTSEILU GORENA

Flammula alberta (n. sp.)*Flammula alberta* (n. sp.)

26 Hordago argitaletxeari nola-
baiteko begirunerik zor zaiola bis-
tan da. Eta bertako gizona den
J.M. Zabaletari ere firma bezala
pisu bat aitortu behar zaio. Ho-
rretaz jabeturik eskaini diogu
bere eskuari «Luma Zorroztuz»
saila aste honetakoan. Arrazoin
batengatik edo bestegatik bazter-
turik dagoen zerbaiteaz.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12.

Telefona: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasala, 3 - S. S.

HARPIDE SARIA

Normala 2.500 pta.

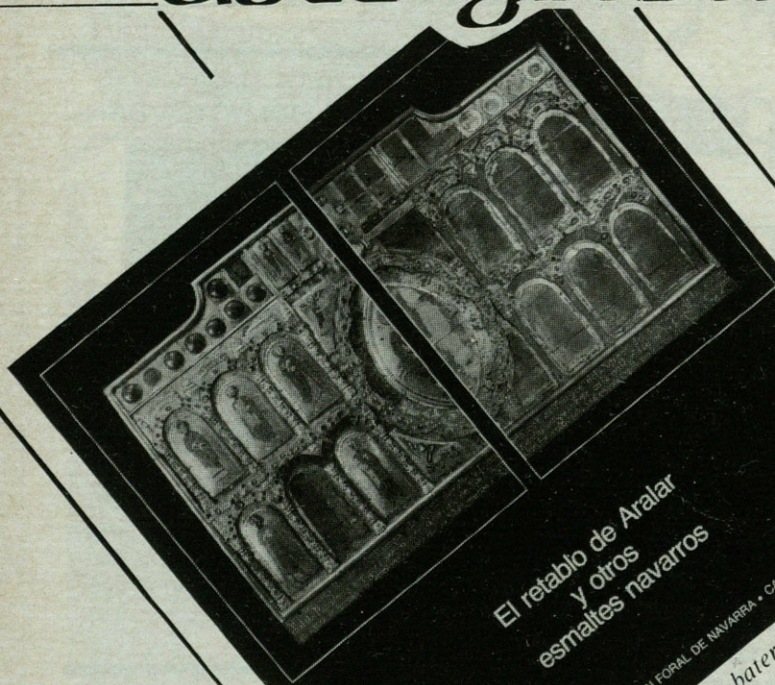
Laguntzazkoa pta.

Estatutik

kanpo 3.500 pta.

Airez 5.400 pta.

Ale bakarra 75 pta.

El retablo de Aralar
y otros
esmaltes navarros

INSTITUCIÓN PRÍNCIPE DE VIANA DIPUTACIÓN FORAL DE NAVARRA • CAJA DE AHORROS DE NAVARRA

LIBURUAK

ABEREEN ETXALDEA, George Orwell; Elkar, 158 o., 600 pta.

Duela gutxi aipatu dugu Elkar argitaletxeko Itzul Saileko beste libururik, eta oraingo txandan dakarguna ere sail horren barnean koka daiteke goratu beharreko aspекto bat daukatela sail horretako liburuek: kalitate eta prezioaren artean lorizen duten emaitza zabalak laguniza ematen du horretan noski, eta eskerga-egun suertatzen da gaur honetan badugu gerta-klasiko, eta alde horretatik izulpeneko sail horretatik usadioari jarraitzen zaio Juan Martin Elexpuru adizkarenik, marrazkiak Isabel Alonsorenak izaki. On

EL RETABLO DE ARALAR Y OTROS ESMALES NAVARROS, Institución Príncipe de Viana; Príncipe de Viana, 70 o., 300 pta.

Nafarroako Foru Aldundiak eta bertako aurrezki Kutxiak babestutako liburua dugu hau, eta presentzia hori berehala nabaritzen duzu kartera zabaltzerakoan: luxorik handienez inprimatuak 70 horrialdeak primuroei dirotan, egiazko txoiolo bat. Eta bertan antzeman daiteke beren edertasun osoan Nafarroako esmalteak. Gehien eta Aralar larko erretaulako esmalteak tratatzen dira, hango historia, tradizioak eta honakoa bigarren edizioa da, eta rria den erakusketarekin

arrazoienak komertzialak balira ere, eskubide osoa edozeinek kaleratzeko, eta aitortu behar zaio. Baina gure aldetik zaila egiten zaigu zer bait komentatzea honelako publikapen bati buruz. Badirudi Xalbador Garmendiak eraman duela honen ardura, eta hiztegi tipiaz gain, izendegia, abestiak, esaera apurra ere eta gramatika guztira bat osatzen delarik. Interesgarrikeratzeko erabiliriko eriz-pideak lirake.

batara argitaratu nahi izanda. Sinfonia perfektu horretako disonante bakarra beinstituzio batzu burugogorari direla Nafarroan euskararik ez balego bezala.

HIZTEGIA EUSKARA-CASTELLANO, CASTELLANO-EUSKARA DICCIONARIO; Senda, 430 o., 440 pta.

Itxuraz hiztegien negozioa guztiz horobila omen da. Bestela, nola esplikatu daiteke ezer berririk aporteratzen ez duen beste hiztegi bat ateratzea? Halere,

HIZTEGIA
euskara-castellano
castellano-euskara
DICCIONARIO

aste honetako

abelgintza: aberegintza.
aholku: kontseilu.
aiduru: baimen, permiso.
aitzinean: aurrean.
alditan: batzutan.
at: kanpoan.
bilakaera: eboluzio.
dager: ageri da, ageri du.

darraikite: jarraitzen dute.
derrigorrez: nahitaez.
eskuindar: eskubiko, eskuineko.
ezpai: duda, zalantza.
garaile: irabazle.
garaune: zerebro.
garraio: transporte.
gazi: gatza zaporekoa, garraio

BA

coleccion Visor de poesia

hiztegia

geza: gerezi.
hedatu: zabaldu.
helburu: lortu nahi dena.
higitu: mogitu.
hiztun: hitzegin dezakeena.
hondamendi: destrukzio.
ildo: hari, asunto.
itzel: ikaragarri.

LOS ABANICOS DEL CAUDILLO, Ramón Iri-goyen; Visor, 53 o., 175

Liburu honek istorio luze eta penagarri bat izan du, eta zenbaitek izango du ia-danik horren berri. Laburki hauxe izango litzateke: Es-painiako Kultur Ministeri-tzak emandako beka baten

kopuru: kantitate.
lekuko: testigo.
malerus: zoritxarreko.
mintz: azal mehea, membrana.
otarre: saski, xexto.
tolare: lagar.
urritu: gutxitu, murriztu.

IARDUNAK

MATTIN-I OMENAL-DIA.- Mattin bertsolari-izan zenari omenaldia egin-go zaio bere jaioterria den-Ahetzen Uztailaren 18an. Ahetzen Uztailari jarraituz, lehenbizi meza ospatu-ko da eguerdian herriko eli-zan, eta ondoren bertso-saioa egingo da. Bukatze-ko, bazkaria eta ondokoak.

EUSKALTZAINDIKO BATZARRA OIARTZU-NEN.- Euskaltzaindiak eta Oiarzungo Udalak elka-rrin laguntzaz gorazarre-gisako batzarra antolatu-dibururen Heriotzarekiko 11. Mendueurenaren ohore-tan. Eguna Uztailaren 17-da, eta Oiarzungo Ikasto-lan ospatuko. Saiok goi-zez eta arratsalde egingo dira.

VI. GASTEIZKO JAZ-ZALDIA.- Aurten eta sei-garren aldiz ospatukoda Gasteizen ohizko Jazzaldia, urtez urte sakonduz eta in-dartuz. Hau izango da egi-zen handiko jendearekin: **Astelehenez, Uztailak 19.-** Ella Fitzgerald eta Jimmy Rowles Trio. **Asteartez, Uztailak 20.-** The Great Guitars: Barney Kessel, Charlie Byrd, Herb Ellis, Albert Collins eta The Icebreakers. **Uztailak 21.-** Dizzy Gillespie eta Stan Getz Quartet.

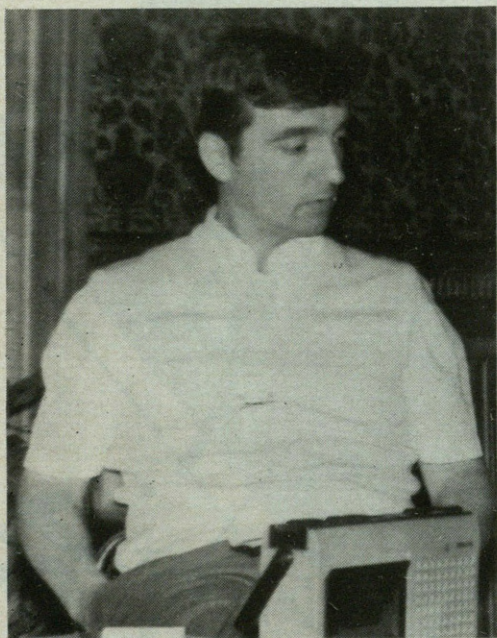
ALDIZKARAK

BERBA, UZEIren orria; O. zembakia, 1982ko ekaina

«Berba» izeneko aldizka-ritxo hau UZEIko bazkide eta lankideen arteko albis-taria da. Aldizkaritxo dio-gu lau orri besterik ez di-tuelako, oso trinkoak hori-bai. Orri honek euskararen nor-rretakio eta euskararen nor-malizazioarekiko albisteak jasoko ditu. Hori guztia ho-rrera, epetasun finkorik gabeko aterako da. Zero zen-bakia da oraingoa, eta as-moa sendotuz gero «beha-rrizko kritika» indartsu bati helduko diote. Harreman-guztietarako helbide hone-tara jo daiteke: **BERBA, Esterlines, 8 (UZEI). DO-NOSTIA - 3. Tel. (943) 429838 / 429839.**

Cat
Lip
18.

—Juanjo Uria eta beste udalgizonekin—

«ESKERRAK HERNANI MUGIMENDU HAUNDIKO HERRIA DUGUN

Juanjo Uria Hernaniko alkatearekin hitz egitera joan gara. Eta bertako HBko beste kontzejalekin hartu gaitu. «Ekipo bat osatzen diagu eta ni bakarrik agertzea ez duk bidezko». Ederki. Guztiekin hitz eginen dugu, Hernaniko gora beherak kontu diezazkiguten, Sanjuanak bukatu berri direnean.

«Nekatu samarra negok, mutillak». Barruan pasatako egunen zama oraindik. Hizketarako gogo gutxi bezala. Baina hartu du mar-txa. Aspalditik ARGIAko adiskideen ezaguna den Juanjo Uria. Eta Felix Altuna, Iñaki Peñagarikano, eta Agustín Apaolaza.

A.- Madrildik, «Dirección General de Seguridad» horretatik pasatzean zer moduz tratatu zaituzten kontatu beharko diguzue...

— Bueno, han geunden alkate eta alkateordeak behinik behin ez genuen besteek bezain gaizki pasatu —Juanjo Uria hasi zaigu hizketan, horretaz esateko gehiegirik ez duela bota ondoren—. Psikologi aldetik bai, oso egoera larrian egon ginen, baina ni behintzat ez ninduten ikutu. Lehen egunean egin zizkidaten galderak eta beste bederatziak poliziekin hitz egin gabe, eta lagunen berririk ere gabe. Beste guztiek bai hartu zuten egurra, eta erruz gainera.

— Ez diate barkatzen jende horrek, motell! MULA horrek atera zuen komunikatuan 77ko amnistia aurretiko gauzak ere agertzen hituen.

ARGIA.- Hernaniko udaleko gora beheratan sartuko gara. Hernaniko alkatea HB dela garbi dago, baina zuek gutxiengo bat zarete, ezta?

— Lasarterekin dagoen zatiketa kontutan hartu behar da. Badakizue Lasarte Urnieta eta Hernaniren artean zatitua dagoela. Orain hango bi zatietako kontzejalek udal independente bezala jokatzeko dute. Urnieta-koek ere horretara etorri behar izan dute: Urnieta Lasarten daukan zatia kaskoak berak baino biztanle ge-

hiago bait du.

— Gu Lasarteko gaietan ez gara sartzen. Eta Hernaniri dagokionez berriz, udaletxean EEko 2, PSOEko 5, PNVko 6 eta HBko 8 gaude. EEk apoiatu gintuen arren, ez ahaztu gehiengorik ez dugula osatzen.

ARGIA.- Azken urtean sartu gare-larik, balantzeak egiten hasteko garaia ere izanzen da.

— Gu udaletxean sartu ginenean, udalaren eta herriaren arteko harremanak nolabait hautsiak zeuden. Hori, azkenengo alkatea jatorra zen arren. Hiru urte hauen ondoren lasai esan dezakegu herriarekiko gure harremanak sendoagotuz joan direla. Pertsonalki eta elkarteekin harreman estuak ditugu.

— Etxe hau bera ere desmitifikatu egin da. Jendea despatxuan bere etxean bezala sartzen da, behar den errespetoz.... baina ongi. Horren ondorioa kolaborazioa da. Kontzejalok ezin ditugu arazo guztiak aztertu. Harreman horiek arazoak konpotzeko errez-tasuna ematen dute.

ARGIA.- Arazo izugarriak dituen

herri batekin aurkitu zaretela dudarik ez dago.

— Bai, eta berehala aurpegi eman behar zitzaien arazoak. Alde guztietatik, ezta? Eta bueno... kristoren inbertsionetan sartu behar.

— Zaharren egoitza berriak, azaro aldean bukatuko denak, 130 milioi balioko du. Hala ere Madrildik 100 milioiko subentzioa atera dugu, Estatu Espainolako haundiena. Arlo horretan, jubilatuen etxea berritzeak berak beste 20ren bat milioi esan nahi du xifratan; horietatik ordea Udalak 5 besterik ez ditu jarri beharko.

— Izan ere, Hernanik dituen beharrik izugarriak dira, bai urbanizaketatik aldetik, eta baita zerbitzu aldetik ere. Anbulategia ere, inguruko herrietako beharkizun asko betetzen dituen, itxuraz jarri beharra zegoen, eta hor 10 milioi sartu behar izan dira, horietatik 5 subentziotatik lortuak.

ARGIA.- Honuntz gatzela polikiroldegia diruditen obra batzuk ikusi ditugu.

— «MULak ateratako komunikatuan, 77ko amnistia aurretiko gauzak ere agertzen ziren».

— Irailerako bukatuak egotea espero dugu, bi pista, gimnasioak etabar. Igeritegi estalia berriz urtearen azkenalderako egongo da. 170en bat milioi. Eta lortua daukagun subentzioa 108koa da oraingoz. Madrilen baze goen jadanik galdutako bat eta hura ere eskuratu dugu.

— Bueno, eta rugbiko bi zelai, Diputazioak 25 urtetarako utzi dizkigun lurretan. Gero aparte, uraren ekarrieraren arazo guzti hori dago...

— Añarbeko urtegiko uraz baliatuko den mankomunitate horren barnean gaude. Hernaniri dagozkion obrak hasiak ditugu: banaketa, bonbeoa, eta beste. Bi urte barru, Añarbeko ura izanen dugu Orkolagako deposituan. Mankomunitate osoaren presupostua 1.000 milioi ingurukoa da, gurea 120ren batekoa da, eta %75 osatzen duen subentzioa lortu dugu.

ARGIA.- Orain arte hitz egiteko aukera izan dugun alkate, eta udalgizonek, Errenderiko Sabin Olaizola berak adibidez, auzoak dituztean arazo

izugarriak aipatu dizkigute. Abandonatuak egon direla beti.

— Udalek etxegintza egin den inguruetan ez dute lurrik ukaiten. Eta hori izan ohi da auzoen zerbitzu faltan oinarrietako bat. Noski, hirigintzan egin izan diren astakeriak eta etxegileek bete ez dituzten konpromezuak ahaztu gabe.

— Auzoetan terrenoak erosten saiatu gara, politika global bezala, eta horietan gauzak egiten hasi azal zen neurrian. Hor duzu «Pana»ren izena ipini diogun parke bat eta holako beste batzuk, kale urbanizazioak, espaloiak... Nolabait esateko, halako milioi hotsek egiten ez dutenak, baina auzoetako jendeek izugarrizko zerbitzuak egiten dizkietenak.

ARGIA.- Milioiak eta milioiak, ez duzue presupostu makala izango.

— Presupostu ohizkoa 377 milioi-koa dugu, eta erdia baino gehiago udalaren langileen soldatatan sartzen da. Gero, udalak lehendik dituen konpromezuak, ... Inbertsio presupostua aldiz 700 milioi-koa da, diru iturri «ohizkoetatik» kanpo gelditzen dena, subentzio, kreditu eta abarrez osatu beharrezkoa.

— Egia esan, beharbada diru guzti horiek gastatzeko denborarik ez dugu izango hurrengo hauteskundeak bitartean. «Kristoren zorrak utziko dizki-

ten» eta holakoak zabaltzen saiatu dira PNVkoak. Bainan oraindik erabili dezakegun kapazitate maximuaren azpitik gabiltza. Eta jestio ona egiten denean, subentzioak ere orduan lortzen dira.

ARGIA.- Askok hitz egiten dute Hernaniko udalaz, modelotzat joaz. Hernani isla bat al da ala HB koalizioaren politika koerente bat?

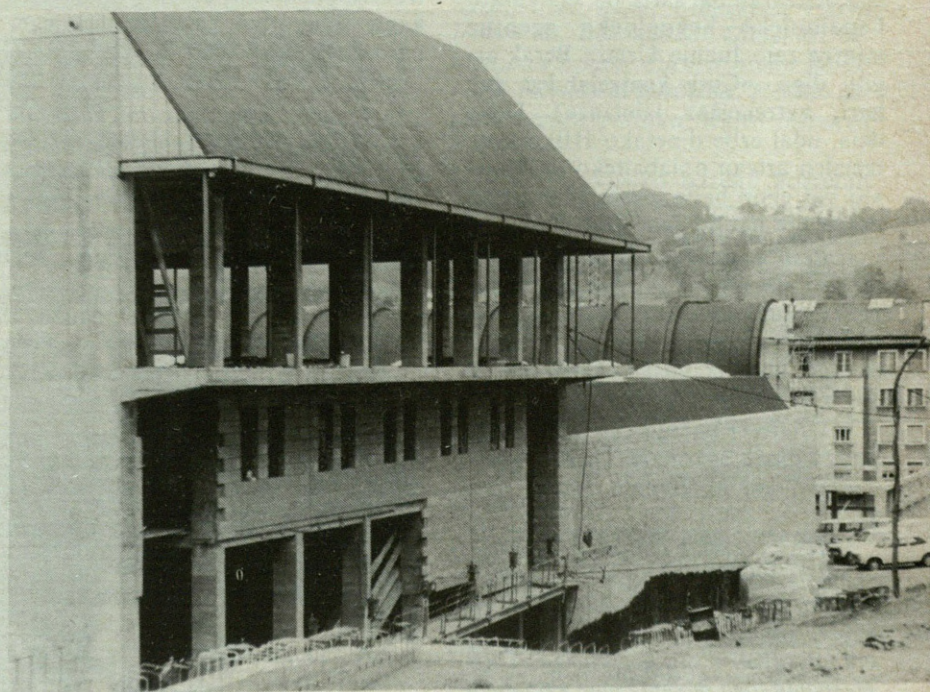
— HBk autokritika bat egin beharra dauka. Zenbait arazotan, hirigintzan, haziendan etabar, biltzen gara Gipuzkoa mailan eta kriterio orokor batzuk baditugu. Baina koordinazio alde horretatik egin duguna baino as-

— «Behar bada, hurrengo hauteskundeak baino lehen diru guzti hori gastatzeko denborarik ez dugu izango».

koz ere lan gehiago egin beharko genuke.

ARGIA.- Zuen inguruko jendeak lanerako eragozpen haundiak dituela ere edonork daki.

— Egia da, baina ezin dugu aitzaki bezala hartu. Zortzi kontzejaletatik,

bost komisaldegitik pasa gara. (Gizon beltzaran bat sartu da, eta Estatu Espainoleko hegoaldeko azentuz mintzo zaio Juanjo Uriari. Berak argitu digu. «Gure kontzejal bat duk hori, extremeñoa jaiotzaz»). Dena dela, udal ezberdinetako HBko kontzejalen artean nolabaiteko deskonezio bat egon bada, beste alderdietan askoz ere haundiagoa izan da.

— Beste gauza bat ere jar ezak. HB ez dela alderdi klasiko bat, goitik behera egindako horietakoa. Hori bihurtuko balitz, zentralizatu eta homojeneoago, beste bizitasun eta herritartasun hori galduko lituzke.

— Udaletxe barruan ere, beti errespetatutako diegu bakoitzari bere independentzia, eta koerentzia batera iritsi gara.

— HBk oraindik egitura orokor hori egiteko dauka eta hori hor barruan sartuko litzateke. Dena dela, nahiz eta egoera sikolojiko oso gogorrean, nahiz eta koordinazio oso horretara ez iritsi, Hernanin lana dextente ongi egin dugu. Guk osatu dugun ekipoa beste alderdiekin konparatuz...

— Atzoko permanentean, kasu batez: HBkoak bakarrik agertu ginen. Eta baziren tartean puntu garrantzitsu asko.

ARGIA.- Beste alderdiei botoa eman zion jendearen iritzia ere jasoko zenituzten kalean. Zer moduz hartzen zaituzte?

— «Koordinazio aldetik, askoz ere lan gehiago egin beharko genuke HBkoek».

— Adibide bat emango dizut. EEK Hernanin azkenengo panfletoa atera zuenean, orain urte t'erdi, HBrekin «a tope» sartzen zen, baina kontzejalak salbatzen zituen, alde batera uzten gintuzten atakatzen zituzten gauzetatik.

— Jendearen erespeto eta adiskidetasuna garbi ikusten da kalean. Galde-tu besterik ez dago. Dena dela, ez da esajeratu behar. Guk ere baditugu HBk beste lekuetan dituen akatsak. Gure abantaila: jendearen bultzada.

ARGIA.- Ez al daukazue lan honekin funtzionario bihurtzeko beldurrik? Kontaiguzue piska bat zuen bizimodu.

— Hemen bakoitzak gure lanarekin

jarraitzen dugu. Eta udaletxetik tokatzen zaigunarekin kontzejal bat daukagu «liberatua», alkateordea, egunero bere lan orduak hemen sartzen dituen.

— Jendeal erabaki guztiak gure gain uzten baditu, orduan egonen da arrisku hori. Bestela, jendeak atzetik bultzatzen badu, gauzak ongi joango dira.

— «Junta de Apoyo»-rekin lan asko egiten dugu, eta horien eta kontzejalen artean ezberdintasunik ez dago. Orain, arrisku hori beti daukazu. Agintearen zati bat lortzen duzu eta ea hori nola erabiltzen duzun. Zen-

Eta Udaletxeko aretoan 500 bat pertsona bildu ziren entzutera.

— Gu hiru kontzejal joan ginen eta haiek berriz Hernaniko Uri Buru Batzarreko hiru, kontzejalak ez. Hori erru bat zen beren aldetik.

— Herria arruinatzen ari ginela, hori zen PNVkoen lehenengo salaketak. Gure ustez, garbi aski geratu zen hori ez zela egia, legeak uzten digun zor ahalmenaren azpitik gabiltzala. Eta bigarrenik, Madrilgo diktatura komunista jarri nahi genuela bota zигuten.

bait jende kapaz da agente zati hori hartzen duenean bai ideologia eta bai bere printzipioak aldatzeko. Begiratu besterik ez dago.

— Gure funtzionamenduaren kasu bat ezarriko dizuet. Entzun duzue nola lehen «larunbateko bilera» aipatu dugun. LABekoekin elkartu eta udal funtzionarioen soldatak aztertu eta erabakiko ditugu. Beste herrietan baino gehiago ezin emango diegu, baina papelekan lortu dutena baino gutxiago ere ez.

ARGIA.- PNVrekin debate famatu bat izan zenuten. Zer gertatu zen hor?

— Ez zen hori eztabaida publiko bat egiteko botatzen genien lehenengo deia. Eta onartu zuten azkenean. Baldintza: gaiak erabat udal arazoei buruzkoak izango zirela. Haiek jarri zituzten ordua, eta moderatzailea ere.

— Gero zera esan zuten, jakina, jendeak gaizki ulertu zuela. «Arruinatu» esan zutenean herriko «convivencia ciudadana» delakoaz ari zirela. Peta-txu bat.

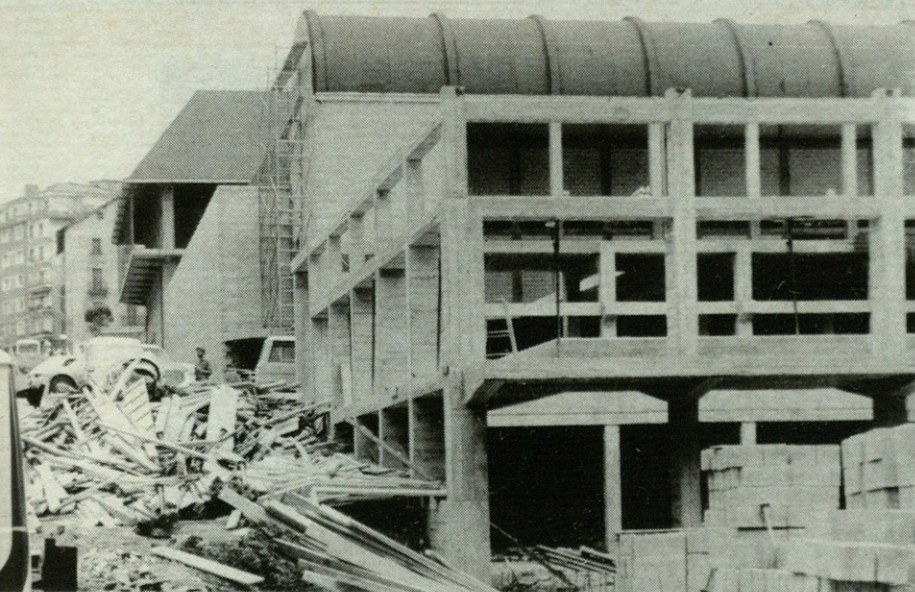
ARGIA.- Lan gutxi egiten duzuela eta ez al zizuten esan?

— Guk gure dedikazioa agertu genuen, hoi kontzejalena baino hiru edo lau aldiz gehiagokoa zela alegia. Haien kontzejaletatik, lanari dago-kionez bat bakarra salbatzen dugu.

— Nik besteren buruan lotsa sentituan motell!

ARGIA.- Eta zertan bukatu ziren ijitoen gora behera haiek? Istilua franko behintzat sortu zenuten...

— Hernanin betidanik izan dira iji-toak, eta orain ere badira. Eta guk ez dugu haien kontra ezer. Baina egoera

okertu egin zen eta arazoak gero eta latzagoak egiten ari ziren. Dena dela, orain ijito gutxiago dago, hobeto portatzen dira eta ez dugu prolema haundirik alde horretatik. Zer gertatu zen? PSOEek zerbait behar eta hura hartu zuela bere kanpaina hor oinarritzeko. Badakizu PSOERI «arrazismoa» eta horiek kentzen badizkiozu...

— *Kazetarientzat bestalde udara guztietan izan ohi diren «serpiente de verano» horietako bat ere izan zen. Eta ez ahaztu: jokabide horrekin PSOEek hemen igual botoak galduko zituen baina Andaluzian irabazteko lagunduko zion. Pentsa ezazu holako prentsa kanpaina batek luzarorako hondorioak bilatzen dituela. Eta denongan du bere eragina. Gogoratzen naiz handik puska batera etorri zela Andaluziako SOCEko bat Euskal Herrira, tipo jatorra beraz, eta oraindik ere «moskeoarekin» jarraitzen zuen.*

ARGIA.- Ramirez Heredia, diputatu ijitoa ere hemen ibili zen.

— «He visto un nivel muy alto de diálogo» esaten entzun nuen, eta ikusi zenuen hurrengo egunean zer esan zituen prentsaren aurrean. Eta beste guztiak berdin. Alkatea hemen egon zen lau gau zai, «SER» irratikateko «Hora 25»tik noiz deituko, eta azkenean lehen egin zioten grabaketa ere ez zuten eman. «Entreviú»ko artikulua oso txarra ez zen, baina jarri zitioten argazki azpikoak eta... «La Calle» «ese alcalde imbécil» eta holakoak esan zituen. Gero zer, eta beste herri batzuetan erabaki hori edo gogorragoa hartu dutenean, ia aipatu

ere ez dutela egin.

— *Herri gehienetan, polizia munizipala joan eta 48 ordu ematen dizkiete alde egin dezaten. Makina bat bider ikusi ditugu bialtzen, Tolosatik, hemen Martutenetik, baita herrietako jendeak ere, egurrak hartuta. Gure prolema zein izan zen orduan? Erabakia plenoaren esku utzi genuela, eta jendeak esijitzen zuela.*

— *Dena dela, orain alde horretatik arazorik ez dugu.*

ARGIA.- Alkatea, Juanjo Uria, behintzat, ezaguna dugu kultur munduaren inguruan ibiltzetik, ARGIAN bertan ere hamaika bider idatzi eta lagundua bada...

— *Lan honetan sartzen dena oso mugatua gelditzen da. Egunean alkatetik bost bat ordu behintzat sartu behar ditu udaletxean. Eta pertsonalki dituzun zenbait beharkizun ezin dituzu ongi bete. Ezin ikasi, ez euskararik landu, familiari ezin eskaini nahiko zenukeen denbora guztia, oso mugatua.*

— *Eskerrak Hernani dinamika haundiko herria den. Jendeak batetik asko bultza eta eskatzen ditu. Baina lagundu eta arazoak aztertu eta bi-deak eskaini ere bai.*

ARGIA.- Drogaren arazoa ez du-zue txantxetako izango.

— *Talde bat ari da horretan orain dela denbora dexente, ATS, sikologo, guraso elkarte, mutikoen gurasoak, eta arazo hori tratatzeko modulo bat eraiki nahiean gabiltza. Diputazioarekin harremanetan.*

— *Estatistikak bildugarriak dira. Estatu mailan drogan arazoak %0,2 harrapatzen badu, Gipuzkoan l'lera iristen da. Sei halako! Diotenez, hemen omen dabil Europa osoko heroinarik merke eta garbiena. Horren azpian dagoen politika begien bistakoa da.*

— *Baina ikusiko bazenu horretan sarturik ze jende dabilen... Ikastole-tatik datorren jendea ere bai, ez pentsa beti halako jende mota bat denik, errerik gabea-eta.*

ARGIA.- Ikusgarria da herri honek zenbat soziedade dituen eta ze giro.

— *Esan dizut bai, oso dinamikoa da Hernani. Pentsa zenbat jende dabilen deportarean inguruan, eskubaloi talde bat nazionalean sartzeko moduan,...*

— *Dinamika horri esker egin daitezke kultur arloan egiten direnak ere. Musikaren pribilegioa hautsi nahiz, esate baterako, hor ibili da ekipo bat eskolaz eskola, tresna erakusketa bat egin da, gure musika eskola esperientzia piloto izendatu du Eusko Jaurlaritza, Imanol Urbietak,...*

— *Begira bertsolari eskolan ere, Amurizaren inguruan 120 lagun.*

— *Dena dela, ez genuke «flash» harri-garriak eginaz ibili nahi, askotan Eusko Jaurlaritzakoak dabilzan bezala.*

— *Azken finean, oinarria jendeari hitza ematean dago. Arazoak ple-noan eztabaidatu eta erabakia hartu aurretik izan dezala edenork berea libreki botatzeko aukera.*

— *Eta jendeak ongi erantzuten du. Behin edo behin besterik ez da gertatu norbaitek errespetoan faltatzea. Joño, ez duzu lortzen hasiera batean amesten zenuen herritarren parte hartze erabateko hura baina... ari gara.*

ARGIA.- Eta mozio eta eztabaida politikoak?

— *Udak mailan eztabaidatzen ditugu, hori egiteko beharra dagoelako. Bi arrazoirengatik. Batetik, oraindik ere Euskal Herriak zintzilik arazo asko dauzkalako, konpondu gabe: amnistia, autodeterminazioa, burruka antinuklearra, Euskadiren askatasun osoa. Eta bestetik, goragoko mailatan (Parlamentuan etabar) tramendurik ematen ez zaielako.*

**AGIÑA
XALBARDIN**

HOTZ HAUNDIRIK GABEKO SANFERMINAK...

...alajaineza! Eta festa giroa berriz izugarria izan omen dute Iruñea alde horretan. Gu berriz hemen, lanari kate astunez loturik. Eskerrak Egia auzoan daukagun lokal honetan freskura goxo bat egiten duen.

Eta goizero Telenortek (Centro Regional del Norte de Radiotelevisión Española, hi) eman dizkigun entzierroak ikusiz han egon ezinagatik amorratzen.

«Peña»-tan biltzen diren gazteek omenaldi eder bat eskaini diotela Germán González zenari. 3.000 lagun kalean bere oroimena gorde nahiaz. Hura lurpean, ordea, gizarajoa, eta hiltzaileak kalean lasai asko, furgonetako lehiatilak zabaldu-ta, Euskal Herriko eguzki pean.

ORAIN FUTBOLIK GABE ZER, CALVO?

Orain bi asteko marrazkian ederki adierazten zuen «ZUT» adiskidearen marrazkian. Gure Calvo Sotelo baloiari nola-hala eutsiz, ez ondoratze-ko. Zulatu zitzaion ordea bere salbamena (ezta semifinaletaraino ere, zu!).

Eta galtzea zer den. Euskal Herrian hasi dela jendea gure selekzioa behar dugula oihuka. LOA-PAren ozpin zapore hori kentzeko oso gaizki ez legoke.

NIKARAGUAN GERO ETA LARRIAGO

Osatu dute oraintxe Ertameriketako «Comunidad Democrática Centroamericana» hori. Izenak berak harridura sortzen du, amorrua ezean. Nekazari herri osoak bonbardeatu eta masakratzen ari diren jendilajea bere buruari demokratiko deitzen.

Costa Rica hor sartzea bezala. Orain artean eneutraltasuna gordetzen saiatzen ikusi bait dugu. Kontserbadoreek irabazi dutenetik ordea gauzak aldatu. Ertameriketa dela USAren ataria? Nabari zaio bai. Begira nola ari den antolatzen osabe Reagan.

El Salvador, Honduras, Guatemala..., bezalako gobernu genozidak Sandinistei pluralismoa eskatzen. Ezpairik gabe, giza eskubideek gero eta defendatzaile ugariago dituzte, bai.

HEROINARIK MERKE ETA ONENA, GUREA

Euskal Herria jasaten ari den langabeziaren xifra izugarriak badira, (lautatik bat lanik gabe), zer esan heroinak gure artean duen kontsumoaren zenbaki ikaragarrietaz. Estatu Espainoleko kontsumoaren ia sei halako.

Mundu guztiak dakiena da, bestalde, Estatuko, eta agian baita Europako ere, heroinarik garbien eta merkeena hemen aurki daitekeela. Eta errez erosi. Badakizu... edozeinek dugu sensazio berriak frogatzeko gogo. Hartu eta, ttak!... bizitza aurrera doala, gero eta behar haundiagoa duzu, dagoeneko eguneko presupostua 15.000 pezetakoa duzu, nonbaitetik atera behar direla... Koño, nik badaukat merkantzia guapo bat, putamadrekoa hi... Beste honetatik xerbait nahastu, ea etekin piska bat ateratzen diogun...

Negoiorik ederrena. Behin horretara jarritz geroz, langilerik onenak, banaketa garantizatua, segurantzia sozialik ordaindu beharrik ez. Eta nahi dituzun zerbitzu eta informazio guztiak. Ez da moztan erreza izango.

AURTENGO «ARGIA»K IKASLEENTZAT

Aurten orain artean atera ditugun asterokoetatik, sobran ditugun guztiak jadanik klasifikatuak, pilatuak eta banatzeko prest ditugu. Eta Uda honetan euskaraz ikasten ari direnen artean zabal-tzeko asmotan gabiltza.

Ahal dugun leku guztietara iristeko ahaleginak egiten ditugu, Gipuzkoa aldean batez ere. Zenbat geldituko dira ordea gure ahalmenetatik kanpo!

Interesatzen al zaizkizu aurtengo ARGIAk? Dohain banatzeko dira. Deitu iezaiguzu (943) 28 33 99 telefonora. Eguerdiko hamabiak aldea ordu egokia da. Eta bide batez harpidedun berriak egitea posible bada... Sahara alderako bi-daia hor dago zai.

FEUDALISMOTIK SOZIALISMORA

Mongolia

Mongolia, geografiz besterik ez bada ere, herri handi bat da; imajina ezazue Euskal Herria dena, 80 aldiz. Biztanleak berriz, 1.700.000, Euskal Herriak baino miloi bat gutxiago. Ez dakit, gutako bat han edo haietariko bat hemen, zein ibiliko litzatekeen galduago. Ulan Bator du hiriburua, Bilbo bezain handia —eta zabala—goa, segur. Eugraldia, arras kontinental: udan 40.º—z gora egotetik neguko zeroz azpiko 50-etara pasatzen dira.

Komunismotik feudalismora

Marx eta Engels mongoliarrak izan balira, historiak egin zuten zenbait azterketa matizatu beharrean egongo ziren.

Asia Erdiko zelaietan, aitzinean, talde nomadak bizi ziren; ehiztari eta ganaduzaleak ziren haiek, eta sakabanatuta bizi ziren, horrela XIII. mendean Estatu feudal bakarra egin arte; horregatik esaten da ez zutela han esklabotasunik ezagutu.

Gengis Khan dugu ezpairik

gabe mongoliarrik ospetsuena; Estatu feudal haren semea izanik, mundua menperatzera atera zen Mongoliatik eta, Asia eta Europako herri askoren hondamendia ez ezik, bere herriarena ere lortu zuen, hedatze nahi hartan garaile atera ez zelako.

XIX. menderarte abelgintza besterik ez zegoen. Ez industria-rik, ez laborantzarik, ez garraio-rik... Eta erlijio bat —«lama-zale-tasuna»— guztiz boteretsua.

Feudalismotik sozialismora

Mende haserako Mongolian biztanleen %99 analfabetoa zen. Ez zegoen hospital bat ere. Populazioa, bistan da, gutxituz.

1921. urtean, eta horrelako kondizioetan zeudela, URSS-en eragin hurbilez, herri feudal hau sozialismorako bidean jartzen da. Bigarren aldiz bere historian, «etapa beharrezko» bat —kapitalismoa orain— saltatzen zuen Mongoliak.

Lehenbiziko urratsak feudalismoa eta atzerrikoen menpekotasuna —Txinarekin zeuden partikularzki lotuak— ezabatzearen

emen zituzten. Gero, laborantza kooperatibizatu zuten, eta «azkenik» herria industrializatu, mekanizatu eta abartu egin zuten.

Dohainikako irakaskuntza, berdin medikuntza eta oinarriko beharrak erabat aseguraturata... Mongoliak aurrera egin du, dudarik ez da.

Munduan non

Orohar, URSS-ekin bateratsu gertatu da Mongoliaren sozialismoa, edo hobeto esateko, bateratu egin da mendean zehar, egun, bai kondizio materialetan bai ideologikoetan, URSS-en herrialde bat gehiago dela esan daiteke, nahiz eta —historiaren, ohituren garrantzia!— asmoz independente mantendu.

Garbi dago boltxebikerik gabe gaur Mongolia lekutan egongo zela, baina Txina eta URSS-en artean, egia esan, eta iskanbilak iskanbil, oso eskualde pribilegiatua suertatu zaie.

Auzoen sistimari dagokionez, indibia izateko moduan, nik uste.

Pablo SASTRE

ZAIN DEZAGUN BIDE BAZTERRA

(ORAINTXE BAZEGOK ETA HORREXEN
BEHARRA)

Trafiko seinale arruntetaz ere badago zer esana, eta badirudi aurrerantzean ere gaia emango duela. Aspaldidanik datorkigun kontu horri gaurkotatuna emanaz, edozein bide bazterretan ikus ditzakezen adibideetako bat, bat bakarrik.

Orain hilabete pare bat arte argazkiko bidegurutzean, erdi erdoildutako txapar zahar batetan, URQUIZU juxtu juxtu irakur zitekeen, etxetik hurbil eta pintura potearen tentazioa askotan bururatutakoa izan nuen... URQUIOLA, URQUIAGA, URQUIDI, URQUIZAR, URQUIETA, e.a. URKIA (abedul) zuhaitzaren izana bezala K-az idatzi beharko dira ba? — Galdetzen nion neure buruari.

Gauzak aldatzen omen doazela eta pazientzia pixka bat behar dela diote... eta non azaltzen zaigu, lekuko duzuen argazkiko seinale berri eta dotorea. GAUZAK zuzentzen joan beharrean, okertzen.

PAUSOAK aurrera eramanez diren itxura egin, baina atzera joan.

HITZ BATETAN, mesederako izan beharrean kaltetarako.

Ikuitzekotan, bipuntu hauek ikuituko nituzke:

1—IKAZTEGIETA, LIZARTZA, GAINTXURIZKETA, LARRABETZU, KORTEZUBI, HONDARRIBIA, UHARTE ARAKIL, ALTSASU, URKIZU e.a. bikoiztu beharreko izenak al dira? Norentzat? Ez ote dira ulertzen?, baino absurdoak bere goia ere ikuiten du, ORIO, ORIO, biak seinale berberean ikustean, bata erderaz eta bestea euskeraz edo alderantziz, nahiko zaila baita horrenbestearaino bereiztea.

2—GASTEIZ-VITORIA, IRUÑA-PAMPLONA, ARRASATE-MONDRAGON, ZORNOTZA-AMOREBIETA e.a. Zer egin herri izen bi horiek guztiz ezberdinak direnean?

Tratamendu berezi bat eman behar zaiela? bale, iritzi horrekin ni erabat nator, baina helburu bat, plan bat markatzen bada, epe batzu ere markatu beharrean gara, lehentasuna eta prioritatea euskarari emanaz noski, honetarako neurri batzu lehengo astean aipatuak daude, EUSKARAZ-KOA handiagoa, leku egokiagoan, irakurterrezagoan eta, agian honela agian urte batzu (asko) barru gure herri izen guztiak euskaraz erabiltzea lor genezake (azken batean gidatzeko karneta ateratzera goazenean, bixta neurtzeko gero eta txikiagoa irakur eraziz erabiltzen duten teknika berdintsua).

Inguruak behartzen badu, bakoitzari bere etxeko izenak ikastea ez zaio gehiegi kosta behar, egoerak laguntzen badio behintzat (hor zegok koxka!).

Anekdotak gisa... duela urte batzu Alpeetara joatea erabaki genuen, horretarako GINEBRARA iritsi baino lehen eskubitara hartu eta 60 km. barru CHAMONIX dago (eta ez

TXAMONIX) ilunabarra zen, lehenbait lehen iristeko gogoz, bide zuzenetik gindoazela uste genuenean GENEVE 263 km., handik ordu erdira GENEVE 210 km., gero eta hurbilago gero eta moskeatuago... —itsas aldera goaztek, zion batek —ondo goazela besteak, hura istilua, zer krixto ordea... gero konturatu ginen ITALIko portu famatu izena GENOVA izan arren, guretzat GINEBRA dena GENEVE idazten dela, orduz gero ilea hartzeko ez da txarra haruntz bideratzean. Beti zer edo zer ikaste omen da, eta honela ikasitakoak inoiz ahazten ez.

* * *

Kolza ondorengo intoxikazioa, Mundialena, nahiz eta txertatua egon virus zerri hori muinetaraino sartzen zait, berdin da, bien bitartean askoren gustoa betetzen bada. Mundiale-tako partidu batzu jokatzeko, BILBOko Santimamiñe futbolzelaia aukeratua izan zen, honela BILBOra doazen bide gehienetan eta hamar kilometrotik behin argazkiko seinaleak ipini zituzten, ideia ona zen eta aurrera eramanez ala polemika sortzen hasi, ohizko pintaden alderantzizkoak azaltzen, ikurriña eta euskal izena, eta azkenik ipurditik atera eta erroto-loak kendu. Sikiera egiten dugun pixka hori errespetatuko baligute!! Argazkiak gerorako jaso ditzagun!

* * *

Lehen aipaturiko bi kasuek bere alde ona ere badute, pentsa honelako gauzek sortzen duten polemika eta ados jarri ezin euskaraz komenta-

tzen badira zelako mesedea egiten diguten.

Hara!! inork uste gabeen berri on bat, begira hirugarren argazkia, enpresa pribatu baten inizatibaz sortzen ari diren hormairudi berriak. Dudarik gabe euskararen irakaskuntzan jarduten dugunontzat materiale merke eta baliagarria. Tirada txikiegia ez ote duten atera beldur naiz,

CARREFOUR barruan bakarrik aurki ditzakezue, kalean antzeko asko eta asko dago bainan Ortografia eta Joskera lantzeko ez dute balio, oso ondo idatzirik eta erdera HUTSEAN bait daude! Kalean bat ere ez, etxean erdi eta erdi, eta erdi hauek erdipurdi.

Ez dakit mural berri gehiago ateratzeko asmotan diren bainan norbait interesaturik balego jo beza CARREFOUR, Oiartzungo bidean, eta galde iezaiola atezainari, niri tokatu zitzaidana nahiko jator portatu zen eta.

Ni ez naiz inor honelako gauzak komentatzeko, are gutxiago hain erabaki gutxi hartuak dauden leku izenen normalizazioaren lanean muturra sartzeko, zaila da, konplexua, eta horrexegatik txorrada hauek esanik, Jaurilaritzari, Foru Aldundiari, Aurrezki Kutxei, kasu bakoitzean dago-kionari... errotulugileak sarritan Euskara ez dakiten edo Alfabetatuga-beak direnez, egindako errotuluek pasa beharko luketela kontrol bate-tik, maiz ikusten ditugun oker orto-grafikoak zuzentzen saiatzeko, onespen edo «bistobueno» bat emanaz.

DEIA

ELGOIBAR, EIBAR, BERGARA, ZUMAIA, DEBA, SORALUZE eta eskualde horretako 1:25.000 mapetako izenak euskal ortografian ipintzeko asmoa dago, ingurua eta euskera gustatzen zaizuenontzat lan polita eta ordaindua gainera. Berdin TOLOSA; ORDIZIA, BEASAIN, BILLABONA, eskualdekoak.

LAN HONETAN PARTE HARTZEKO GOGORIK DUENAK DEI DEZALA ARGIAra bere telefonoa eta izena emanaz.

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN NAHI DUT

ARGIA

k/Virgen del Carmen z/g

Ramonenea behea

T: 283399

Donostia-12

IZEN-DEITURAK

helbidea

HERRIA

PROBINTZIA

**KONTU HONETATIK KOBRA EZAZUE NIRE
HARPIDE-SARIA**

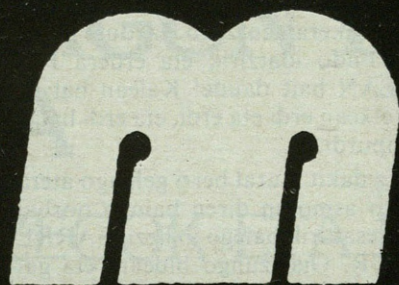
BANKU EDO AURREZKI KUTXA

SUKURTSALA

ZENBAKIA

Sinadura:

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

EZAGUT DITZAGUN GURE BEGIAK

ELHUYARREKO: LUIS M. BANDRES

Behin baino gehiagotan galdetu diogu gure buruari gure ikusmena ondo ote dagoen edo betaurrekoak erabiltzen baditugu, ondo neurtuta ote dauden. Baina, ongi ikusten dugula iruditzen bazaigu ere pertsona gehienok ikusmenaren akats txiki bat edo beste badaukagu. Horregatik izan ditzakegun akats horiek ezagutzea egoki da, nire eritziz.

Gure begiak kamera fotografiko oso zehatz eta on batek bezala egiten du lan. Kanpötik barnera bagoaz, hasteko objektibo antzerako bat aurkitzen dugu: kornea. Mintz honek ez dauka inongo zainik eta guztiz gardena da. Malkoek eta betazalaren higidurak etengabe garbitzen dute kornea. Honen atzean begiaren diafragma dago, hots, irisa. Irisaren betebeharra zera da, begira sartuko den argi-kantitatea mugatzea; horrela, toki oso ilun batetan gaudenean irisa ireki egiten da eta begininia oso zabala ikusten dugu begiak ahal den argitasun guztia bereganatuz; aldiz, argi handia dagoenean itxi egiten da, eta geratzen den zirrikitutik begiaren funtzionamendurako argitasun aski sar daiteke.

Begininitik sartzen den argiak bigarren objektibo bat aurkitzen du. Hau lente higikor bat da eta kristalinoa deritzogu. Hori iragan ondoren, argia erretinaraino heltzen da. Honek kamera fotografikoaren pelikularen

papera betetzen du eta bertan gure aurrean dagoen imajina jasotzen da. Imajina hau nerbio optikoaren bidez erretinatik garauneraino iristen da; han imajina ikertzen eta aztertzen da, eta guri ikusmenaren zentzua ematen digu.

Baina esandako guzti hori ondo gerta dadin imajina gure erretinaren gainean ondo enfokatu behar da. Honi buruz piska bat pentsatuz gero, zera ikusiko dugu: ez dela berdin izango oso urrun ala oso bertan dagoen objektu bat enfokatzeari. Edozein distantzian ondo ikusi ahal izateko enfoke-mekanismo bat eduki behar dugu. Mekanismo hau kristalinoa higitzen duten muskulu txiki batzuen bidez osatuta dago; honela, kristalinoa, ahalmen aldakorreko lente bat bihurtzen zaigu.

Begi batek, zeharo ondo badago, bere enfoke-mekanismoa dela eta, infinitoarenean eta begitik hogeitabost zentimetro tartean dagoen edozein objektu bat ongi enfoka dezake. Baina, batzutan, askotan esan genezake, begi-globoaren itxurarengatik edo neurriarengatik esandako mekanismoa ez da aski enfoke on bat lortzeko, eta ez-askitasun hori zuzendu ahal izateko laguntza bat behar da. Laguntza hori betaurrekoen beirek ematen digute.

MIOPIA:

Begi-globoa behar den baino luzeagoa denean «bista motza» edo miopia dela esan ohi da. Hau dela eta, hogeitabost zentimetro baino distantzia motzagoan dauden gauzak ondo ikusten diren bitartean, piska bat urruti daudenak ez dira ondo ikusten. Ikusmenaren akats hau zuzentzeko urrun dauden objektu horiek nolabait bertagoratu behar dira eta horretarako lente dibergenteak erabili beharko ditugu; hauek, beren erdi aldean, ertz aldean baino meheagoak dira. Begi baten ez-zehaztasuna eta bide batez dagokion lentinearen ahalmena neurtzeko unitate bezala dioptria erabiltzen da. Orain dela gutxi arte dioptria handiko lente bat behar zenean, beira lodi batez egin behar zen (baso-ipurdia), gaur egun, aldiz, material optiko egoki batzuren bidez ahalmen bera lente mehe baten bidez lor daiteke (edo ukipen-lente txoen bidez).

HIPERMETROPIA:

Hau miopiaren kontrako akatsa da. Hemengo honetan begi-globoa behar dena baino laburragoa da. Orduan holako begi batek urrun dauden objektuak ongi enfoka ditzake, baina hogeitabost zentimetrotan daudenak ez. Horregatik akats hau daukatenak irakurtzeko edo idazteko, adibidez, papera begietatik urrun samar ipini behar dute, eta beraz, erraz nekatzen dira. Batzutan buruko min handia daukatela esaten dute. Akats hau zuzentzeko lente konbergenteak erabili behar dira, erdi aldean ertz aldean baino lodiagoak dira.

Askotan hipermetropia txikiagoa

egiten da gizakumea hazten den heinean eta hamabost urtetan, gutxi gorabehera, gelditu egiten da. Beste aldetik, eta hipermetropia daukaten pertsona askok eta askok urte mordo bat inongo eragozpenik gabe pasa dezakete eta daukaten hipermetropia betidanik dela esaten zaienean zeharo harrituta gelditzen dira.

ASTIGMATISMOA:

Batzutan desenfokea erretinaren lerro batetan bakarrik agertzen da, orduan astigmatismoa daukagu. Hobeto ulertu ahal izateko pentsa dezagun laranja-atal baten azala besteena baino barnerago ala kanporago dagoela; orduan laranja ez litzateke guztiz esferikoa izango; begi-globoarekin beste horrenbeste gerta daiteke. Lehenengo kasuan, hots, azala barnerantz dagoenean, astigmatismo hipermetropikoa izango genuke; bigarrenean, aldiz, miopikoa.

Akats honek, buruko mina, nekea eta ikusmenaren galera ematen du guzti hauek objektuak urrun nahiz bertan izan irakurtzeko, zinea ikusteko edo edozertarako.

Akats hau zuzentzeko ere betaurrekoak behar dira. Akats honen berezitasun bat zera da: adinaren araberak nahiko iraunkor geratzen dela eta urte asko pasatzen direla aldaketa txiki bat izateko.

Astigmatismoarekin batera miopia nahiz hipermetropia izan dezakegu.

PRESBITZIA:

Akats honek ikusmenaren nekea adierazten digu, hots, begiak nekatuta daudela. Gaitz hau berrogei urtetatik gora agertzen da. Lana dela eta

ordu luzez begiak distantzia motz batetan finkatuta eduki behar badira presbitziaren agerpena nabariagoa da. Lehen esan dugun bezala ikusmen on bat edukitzeko enfokatzeko ahalmena eduki behar dugu eta hau muskulu txiki batzuren bidez lortzen da; baina, berrogei urtetatik gora, esandako muskulu horiek beren higi-ahalmena zerbait galtzen dute eta orduan urrutian dauden gauzak bakarrik enfoka ditzakegu ongi. Hau dela eta, hogeitamar edo hogeitabost zentimetrotan dauden gauzak ondo ikusi ahal izateko betaurreko egoki batzuk behar dira.

Zer esanik ez, presbitziaz gain miopia edo astigmatismoa badaukagu: urrungo gauzak ondo ikusteko beste lente batzuk beharko ditugu. Horretarako, beira bifokalak asmatu dira eta honela betaurrekoak ez ditugu behin eta berriro aldatu behar.

Batzutan, miopia txiki bat badago, presbitziaren ondorioa konpentsa daiteke eta honela bertako gauzak ondo ikusteko betaurrekoak ez dira beharrezkoak izaten. Nork ez du inoiz ikusi agure edo atso bat betaurrekorik gabe irakurtzen! Baina presbitzia berez, gauza normal bat denez gero, hots, adinarekin muskuluen elastikotasunaren falta, beti agertzen da.

Beste zenbait kasutan, pertsona bat, begi bakar batetik izan daiteke miope eta beste begia normala izan. Orduan, urrutiko gauzak begi onez ikusiko ditu, bereziki eta bertakoak miopearen bidez. Beraz, ondo ikusten duela pentsa dezake; halaz ere, behar dituen betaurrekoak erabiliz ikusmen askoz orekatuago eta hobea izango luke.

Hemen aipatutako gaitz guzti hauek ez ditugu eritasun bezala kontsideratu behar, baizik eta gure begien akats bat besterik ez. Zer esanik ez, hemen ez dira miopia handiak sartzen, hauek erretinaren zauri bat agerteraz bait dezakete eta behar den bezala tratatu behar da.

Betaurrekoak ia erabiltzen ez ziren garaietan pintatzaile oso ospetsu batzuk izan ditugu miope, hala nola, Renoir, Monet, Cézanne e.a. Hauetako baten baten estiloaren berezitasuna bere askatsaren ondorio da, Renoiren kasuan bezala, adibidez. Aldiz, sarri askotan aipatu izan den El Greco-ren estiloak, dirudienez ez du astigmatismoarekin zer ikusirik bere margotzeko gustuarekin baizik. □

LANABES KAXKARRA DUGULA?

BADAKIGU, BAINA
**TRAKTORERIK EZ
DUGUN BITARTEAN
TRESNA APALEZ
LANDU BEHAR
SOROA**

*AHAL DEN BEZALA, EZ BETI
NAHIKO GENUKEEN BEZALA
BAINA LURRARI FRUITUAK
ATERATZEA BAIT DA KONTUA
ETA EZ LANEAN ARI DENARI
BEGIRA BERRIKETAN ARITZEA
DENON ARTEAN GOLDATU
BEHAR DUGU GURE SOROA
GUZTION LANAZ ZABALDUKO
DITUGU EUSKAL
KULTURAREN MUGA ESTUAK*

**ARGIA: EUSKALDUN
AURRERAZALEOK
INDARTU ETA
HOBETU
BEHAR
DUGUN
TRESNA BE-
HARREZKOA**

**IZAN ZAITEZ ZU ERE
ARGIAKO HARPIDEDUN
EGIN EZAZU ARGIAKO
HARPIDEDUN BERRI BAT**

UNESCO-KO DE GREVE ETA EUSKARA

Hemen presentatzen dizuegun lantzo hau, ARGIAko lagun batzuk UNESCO-ko Hizkuntza minoritario departamenduko harduradunetako batekin egindako elkarrizketa batetik aterata dago. De Grevek argitaratuak ditu hizkuntz arazoari buruzko liburu batzu. Era berean Unibertsitateko irakaslea da.

Ez dizuegu elkarrizketa honen transkripzio osoa emango, baizik eta haun honek esandako gauzarik interesanteenak, etajera berean komentario batzu egingo ditugu. Elkarrizketa honetan puntu askotaz hitzegin zuten, batez ere gaur egun euskararekiko presentatzen ari diren kezken inguruan: elebitasun harmonikoa, euskara eta irakaskuntza, euskara eta komunikabideak, ezkertiarren eta eskuindarren euskararekiko jokabide desberdinak eta abar...

Lehenengo elkarrizketa batez ere, gaur egun boterean daudenek, euskara dagoen egoera larriotik ateratzeko proposatzen duten, elebitasun harmonikoa buruz izan zen. Berak honela definitu zuen elebitasun harmonikoa: «elkarren ondoan dabilten bi sistema linguistikoak, elkarrengan interferentziarik sortzen ez dutenena, elebitasun harmonikoa ematen dela esan dezakegu». Hau noski teoria da, eta aspaldiñan esaten ari gara ezinezkoa dela, baina ikus dezagun zer dioten honi buruz De Grevek: «Ez da

ia inoiz eta inon ematen era honetako elebitasunik», eta antzeko zerbait emateko gizarte horretan kondizio batzu bete behar dira: «herri, edo gizarte batek baseko hizkuntza bakarra eduki behar du, baseko hizkuntza, eta ez derrigorrez ama hizkuntza, eta gainera gizarte hau osatzen dutenek, ez dute bigarren hizkuntza berbera eduki behar».

Gure ustez Israelen gertatzen den bezala, hau da ama hizkuntza ez da bakarra, berea galdu baizuten, ale-

mana, rusoa, inglesa, jidisa,... hitzegin zuten. Denak elkar ulertzeko galduta zuten hizkuntza berpiztu dute, base hizkuntza erara, hau da denok dakitena, eta bigarren hizkuntza ez da berbera denontzat. «Jar dezagun 100 urte barru, euskara, hizkuntza basea bihurtu dela Euskal Herrian, hau da, denok euskara erabiltzen dugu, nahiz eta batzuentzat ama hizkuntza izan eta beste batzuentzat ez, kondizio hau beteko balitz ere, bigarren hizkuntza espainola izango litzatekeelako, eta denona, (hegoaldean), ikaragarriko interferentziak sortuko lirateke, eta gainera kultura espainolaren, eta ekonomia mailan zer esanik ez, dominazio ikaragarri bat sortuko litzateke». Beraz guk ere aspaldiñan esana genuena, berriz ere hemen agertzen zaigu, elebitasuna ezin da inolaz ere hizkuntz alternatiba bezala proposatu, eta euskara normalizatzekotan, denok euskara ikasi beharko genuke, eta gainera datorren jenerazioari ez genioke jadanik bigarren hizkuntza gisara espainola bakarrik erakutsi behar, baizik eta inglesa, frantsesa, espainola,... eta berak zioenez bigarren

hizkuntzarekiko pluralitate hau, bultzatu daiteke. «Hau egingo ez balitz, kolonialismo betean gertatzen zena gertatuko zaigu, dominazio linguistikoa, kulturala, ekonomikoa,...».

Hau ikusi ondoren, elkarrizketak beste bide bat hartzen du, hau da, euskara berreskuratu nahi dugula argi dago, baina zer da berreskuratzea, jadanik zapalduta dagoen hizkuntza bat De Greverentzat: «berreskurapena, goiko estamentuetatik eman ezin daitekeen zerbait dugu, inposatu ezin daitekeena. Berreskurapena, gaur bigarren mailakoa den hizkuntza, progresiboki lehen hizkuntza bihurtzea, eta hau denen artean egin behar den zerbait da, eta denbora behar duena». Ildo beretik jarraituaz, ikastola, eta irakaskuntzaren arazora pasatzen dira. Nahiz eta 15 bat urtez ikastolek funtzionatzen egon, euskal hiztunen kopurua behera doala azaltzean zera dio De Grevek: «Hau ikastolak egiten dituzuelako da. Ez dira ikastolak egin behar. Euskal Herrira datozen haurrek, eta bertako guztiek euskara ikasi behar dute derrigorrez, eta zentzu honetan doan lege bat sortu beharko luke Eusko Jaurlaritzak ala Diputazioak». Teoria mailan ona izango da De Greve, baina Euskal Herriko arazoa ez du asko ezagutzen.

Aurrerago zera dio: «haurrekin hasi beharra dago, zahartzen hasi direnekin ezin da ezertarako kontatu, haur hauek euskara bigarren hizkuntza erara ikasi behar dute, hau da jolastan». Ingurune erdaldun batekin, guraso erdaldunekin, telebista erdaldunekin, joku erdaldunekin, tebeo erdaldunekin, musika erdaldunarekin, eta gainera euskara gaztetandik bigarren hizkuntza erara, bi aldiz pentsatu gabe, segurtatua haur guztiak erdaldunak bihurtzea, eta oso zalantzan haur hauek inoiz euskara horrela ikasiko dutenik.

Aurrerago zera dio, eta hemen berarekin bat gaude: «Euskararen erabilpena derrigorrez, euskal kulturaren, bizitza sozialaren, eta ekonomia motorra bihurtuko ez balitz, borroka honetan sartu baino lehen ondo pentsatu beharra dago». «Hizkuntza dugu herri baten ezaugarri nagusia». Azkenean, eta elkarrizketa bukatzeko, gure proiektu nazionalaren helburuetako bat, euskara berreskuratzea dela eta, zein bideetatik hasi beharko genukeen galdetu genion: «Herria motibatu egin behar da, nere ustez hau da garrantzitsua. Hau lortzeko mass

euskararen etorri-izuna ezin beltzagoa ikusten du zenbaitak.

media eta audiobisualak erabili behar dira, batez ere irratia eta telebista, hauek euskaraz izatea benetan garrantzitsua da, euskara telebistan eta irrastian, bizitzaren esparru sozial osoan erabiltzea, ez baserri giroan, kantan, dantzan, folklorean hitz batez, arlo hauetan ere bai, baina ez gehiegi, benetan erakutsi behar baita euskarak edozer gauzetarako balio duela». Beste alde batetik zera dio: «Enpresa mailan ere euskararen erabilpena bultzatu beharra dago, eta arlo honetan ere Eusko Jaurlaritzak edo Diputazioek lege bat ezarri beharko lukete». Berriz ere, gizon honek ez du Euskal Herria ezagutzen.

Azken galdera, eta elkarrizketa beste bide batetik joan zen, hau da, Euskal Herrian aginte politiko eta ekonomikoa eskuindarrek duten bitartean, euskara benetan berreskuratzeke asmoa berriz, ezker abertzale munduan ikusten da eta beraz, ez bote, eta ez dirurik duen herri sektoreak. Arazo honi buruz zera zioen De Grevek: «Gaur egun boterean daudenak, ideologikoki eskuindarrak badira, beraien interesen neurrian euskara salbatzea interesatuko zaie ala ez, beraz beharrezkoa bazaie bakarrik. Langileria eta funtzionariadok euskal-

duntzen doan arabera, instituzioetan, eta enpresa munduan euskara derrigorrez sartuko da, flamendarrek egin zuten bezalaxe. Herri mailan benetako presio bat sortuko balitz, beraiek euskara ere kontutan hartuko lukete azken finean beren interes ekeltoralak besterik ez bada defenditzeko».

«Badakit odo gauza luzea dela, baina bizia ere luzea da, eta ederra ezta...». Honelako frase batekin bukatzen du bere agerpena De Greve jaunak.

Beraz erresumen erara, zera esango genuke: De Greve jaunak euskara normalizatzeko zera dio:

Ezin daiteke euskararen alternatiba, elebitasuna, nahiz eta harmonikoa izan, dela esan. Denok euskara jakitean, gure bigarren hizkuntza ezin daiteke denontzat berbera izan, dominazio linguistikoa eta ekonomikoa ez jasatearren. Berreskurapena ezin da goiko estamentuetatik bakarrik egin. Haur guztiek derrigorrez euskara ikasi behar dute. Ez dira ikastolak egin behar. Komunikabideak, langileria eta funtzionariadok derrigorrez euskaldundu behar dira.

Jo.

Emakume Independentienteen III. Topaketak

Kontxa eta Enriqueta, Estatuko Mugimendu Feministaren bi aintzindari. Berak ere Zorroagako topaketetan egon dira hango debateetan parte hartuz.

ZORROAGAN SORGINAK DANTZAN!

Ekainaren 10etik 13ra Zorroagako Fakultatean, Emakume Independentienteen III Topaketak izan ditugu. Estatu osoko emakumeak bildu dira lau egun hauetan, Feminismo Independentientearen egungo egoera eta aurreragoko asmoak elkarri azaltzeko.

Bostehun bat emakume bildu dira Estatuko herri urruenetatik ere etorriak, gehienak Euskadikoak izan badira ere. Hirurehun bat izan dira Euskadikoak eta Estatukoaren artean andaluzak, madriltarrak, katalanak, balentzianak eta gailegak aurkitu ditugu batik bat.

GAIA, MUGIMENDUAREN NORABIDEA ARGITZEA

Topaketa hauetarako asmoa 1980 urteko udaberrian Vigon egindakoetan sortu zen. Han, Vigon, Euskadiko emakume asko izan ginenez, aurtengoak Euskadin egitearen egokitasuna agertu zen. Orduantxe hasi zen orain bukatu direnen prestakuntza.

Orduan ere, Emakume Independentienteen Mugimenduan genbiltzan emakumeontzat, lehentasun handieneko gaia gure Mugimenduaren norabidea argitzea zen. Eztabaida honek, Mugimendu berri hau sortu zen mementutik gaur arte dirau eta badirudi, azken Topaketa hauetan ikusi ahal izan dugunagatik behintzat, luzez iraungo duela. Ez da erraza, hainbeste molde puskatu nahi duen Mugimendu batentzat bideak urratzea. Independentzia oso zentzu zabalean ententitzen dugula adierazi dugun emakumeak ezin bat batean gauza bukatu bat eskaini. Emakumeak pozik ibili gara han elkarren berri jasotzen, baina batzuren

eritziz hau ez da nahikoa. Emakume Independentienteen Mugimendua nahiko umerzurtz dago bere egitura, helburu, ideologia eta lanerako metodoen aldetik eta emakume-multzo batentzat behintzat, Zorroagako eztabaidek ez dute askorik lagundu puntu guzti horiek argitzeko. Han bildu diren emakume gehienak eskutsik etorri dira gaien azterketaren aldetik behintzat. Eta hori, oso nabaria izan da izan ditugun asanblada guztietan. Eztabaida-mailaren apaltasuna, halaz ere, ez da kasualitatea, baizik eta Mugimenduaren izakera eta egoeraren ondorio zuzen bat. Talde bezala, oso emakume gutxi lan egiten dute Mugimendu Independentientearen barruan eta emakume gehienak bakarrik dabilta bere herrietan.

BIDE ARGIRIK GABE, DAGOEN DISPERTSIOAREN ADIERAZGARRI

Baina, Zorroagan ezer egin bada begi-bistan, hauxe izan da: Feminismoa dela, oraindik orain, emakume askok eguneroko bizitzan erabiltzen duen filosofia. Han bildu garenontzat ez du balio asteroko bilerarako feminismoaren azala jaztea eta eguneroko errealitatean gertatzen dena beste begi batzurekin begiratzea. Feminismoa «pribatu»-aren unibertsoan sartu da; aldakuntza pertsonalera eta gure bizitza pertsonalaren iraultzara jo du.

Oinarri hori gogor errotuta dago han ibili garen emakumeon artean, baina hortik organizazio bati forma ematerainoko pausoa ez da erraza. Gai honi buruz izandako eztabaidek ez dute bide argirik urratu eta emakume askorentzat, independenteen barruan dagoen dispertsio eta dife-

rentzia sakonen adierazgarri besterik ez dira izan.

Independentzia izan da beraz, egun hauetan gehien erabili den gaia. Talde desberdinetan independentzia ekonomikoa, afektibo eta sexuala eta ideologikoa hitzegin da. Han esan eta entzundakoak aurrerako azterketan gogoratu beharko ditugu teoria minimo bat eraikitze behintzat.

Lakabeko emakume batzuk, beren asmoa azaldu zuten: emakumeen herri bat sortzea. Interes handia sortu zuen proposamendu honek.

ERA GUZTITAKO TXOSTENAK

Bilboko emakume talde batek biolentzia eta botereari buruzko lantxo bat prestatu zuen han plazaratzeko. Gaiak duen interesagatik, eta talde txiki batetan gustora diskutitzeko moduan egin zenez, oso interesgarria gertatu zen.

Mugimendu Feministan aspaldidanik dauden emakumeak eta iritxi berriak elkar ezagutzeko aukera izan zuten Zorroagan. Bazkalondoa mementu egokia izaten da elkarren berri izateko eta debateak komentatzeko.

Galizako beste talde batek emakumea eta Nazionalismoari buruzko ponentzia bat prestatu zuen, Vigon joan den urtean izan ziren topaketetan horrela erabaki bait zen.

Catalunya, Galiza eta Euskadiko emakumeak izan ziren gai horren inguruan bildu zirenak eta bakoitzak bere nazionalitatean eta feminismo independentearen barruan arazo hori nola ikusten den aztertu zuen.

Yeseriasko emakumeek ere, Zorroagaraino ezin etorri izan arren, beraiek egindako azterketen ondorioak bidali zizkiguten.

Antolatzaileek mila arazo erabaki behar izan dituzte; lan handia izan dute topaketak aurrera jarraitzeko.

ARAZOAK KONTRASTATZEKO AUKERA APARTA

Dudarik gabe, Zorroagan erabili diren gaien artean eta kalera begira behintzat, gehien aipatu dena emakumeen herriarena izan da. Dagoeneko herri mixto batean bizi diren emakume batzuk, kalean bizi diren beste batzuekin batera proiektu hau bultzatu nahi dute. Lehen diskusio teorikoekin hasi besterik ez da egin baina asmo honekin jo ta ke aurrera jarraitzekotan gelditu dira.

Baina gai orokor hauetatik aparte, han egon garen emakume gehienak, gure ardura ditugun mila arazo beste emakumeekin kontrastatzeko aukera izan dugu. Bakoitzak jaso dituen inpresio eta eritziak ditugu aurrerantzean Mugimendu Independientearen oinarriak eraikitze lanabesak.

TERESA

RAFA BRIZ: «JAZZA SORPRESEN HOTSA DA»

Urtetan aritu da Herri Irratian, Populandia, El jazz y otras musicas, eta musika-programak egiten, beste irrati gizon asko ez bezala honestitate, dignitate, eta kalitate minimo batekin.

Duela urte batzutatik hona Jazzaldiko talde antolatzailerako partaide dugu, baitare amateurrek aukeratzeko komitekoa.

F.M.ko esudioan topatu dugu bere ile kizkur eta biboteak alkandora txuri eta bakero oraindik gazte batzutan despistaturik. Habanos zigarroa piztu eta hor hasi gara ondoren datorrenarekin.

«OSO ZAILA DA JAZZA MUGATZEA»

ARGIA.- Zergati ez diguzu mugatzen single-single jazzaren mundua, hau da, zein mota desberdin daude izen horren azpian...

RAFA BRIZ.- Oso zaila da mugatzea, ia esango nuke ez dela posible mugatzea. Esan daiteke aroak eta estiloak daudela jazzaren historian.

ARGIA.- Bai, baina beti aipatzen da jazz tradizionala, jazz moderno, etabar. Zeintzu dira hauen aldeak eta zeintzu horien barnean sartzen diren jazz motak?

R. B.- Tradizionalean, beltzen haserako blues eta spirituals sartzen dira. Hasera-hasera batetan. Gero,

1920 inguruko Nueva Orleansko estiloa eta Disieland estiloa. 1920ko hamarkadan Chicagoko estiloa nagusitzen da garai hartako ezinegonak adieraziz nolabait. Garai honetan sortzen dira Louis Armstrong eta Duke Ellington. Hogeitamarreko hamarkadan, depresio handiaren garaian, zuriak hasten dira jazz komertzialki explotatzen, eta swing deituriko estiloa goratuz doa. Hau izan-go litzateke piska bat jazz tradizionalaren panorama.

ARGIA.- Eta modernoarekin, zer?

R.B.- Bada, modernoan be-bop izenekoa Charlie Parkerrekin, Cool delakoa Lee Kontizekin, eta gero Miles Davis, Sonny Rollins eta John Coltranerekin. Eta azkenik, moder-

noaren puntarik gorena free-jazz edo jazz librearekin iristen da, Coleman eta Charlie Mingus, etabarrekin, 60tik aurrera.

«JAZZA HERRI-MUSIKA BATE-TATIK DATOR»

ARGIA.- Nola defini daiteke jazz musika?

R.B.- Baten batek sorpresen hotsa bezala definitu izan du jazz. Nire ustez, horrek ematen du jazz zentzua oso era egoki batez. Bi alderdik elkarrekin egiten dute topo: bata, herrikoitasuna, autodidaktismoa, instrumentoaren menderatzea; eta bestea, akademizismoa, kultura musikala, eta partitura.

ARGIA.- Gaur eguneko musikaren

panoraman jazzak kultoa edo elitista bezala hartua izan da. Rockero batzuen aurrean, esate baterako.

R.B.- Kontutan hartu behar da jazz herri-musika batetatik datorrela, beltza hasera batetan, gero herri bakoitzak bere gauzak erantsi dizkiolarik (latinoek perkutsio berezia adibidez), baina betiere musika friboloen artean elitista bezala kontsideratua izan da. Mende honetako musika kultoenetako bat bezala, nahiz eta ez izan berez akademikoa, bertuosismoak garrantzi handia du jazzean. Esan daiteke bisagara batek bezalaxe funtzionatzen duela mende honetako moda guztien gainetik. Rock batek, haserako blues haietan ditu erroak, baina jazzak bere bilakaera jarraitu du bere aldetik.

ARGIA.- Zeintzu dira jazz-talde baten osagaiak?

R.B.- Erritmo-sail bat, pianoa eta kitarrarekin. Kontrabaxua edo baxu elektrikoa; eta bateria perkutsio bezala. Bestaldetik, haize-instrumentoak, tronpetak, saxofonoak, klarineteak, etabar.

MUSIKATRESNA ETA PERTSONAREN ARTEKO BORROKA

ARGIA.- Rock jotzerakoan instrumentistak, askotan ez du gehiegirik jakin behar, nahikoa du akorde batzu jakitea eta freskotasun piska batekin aritzea. Jazzean, aldiz, beti esan ohi da instrumentista ona izan behar dela...

R.B.- Jazzean instrumentistak deigarritasunarekin behar du izan. Musikalariak bere musikatresna perfektionatzen pasatzen du bere bizitza osoa. Musikatresna eta pertsonaren arteko borroka etengabea da.

ARGIA.- Orduan, zein balore du jazzak, zirkoan bezala «el más difícil todavía» egitea?

R.B.- Bai, alde batetik bai, bat bateko saioetan inprobisatzeko orduan hala gertatzen da, baina kontutan hartu beti alde aurretik sortutako melodia eta erritmo batzutatik abiatzen dela inprobisazioa. Gero berriz azkenean saioa bukatzerakoan erritmo eta melodia beretara bueltatzen da.

«DIBERTSIORAKO MUSIKA DA JAZZA»

ARGIA.- Hori horrela bada, zer aportatzen dio jazzak gaur eguneko musikari, inprobisazio-saio eta tresnen menderatzeaz aparte, Konposizio be-

zala zer garrantzi du?

R.B.- Bada, konposizio aldetik, oso gauza onak egin dira, edozein musikari klasiko edo akademiko liluratzeko modukoak. Hor daude, adibidez, Charlie Mingus eta Duke Ellingtonen konposaketak; genio batzu dira alde horretatik. Eta ez da hori bakarrik, konponketa aldetik oso gauza onak egin dira, Donostiako Jazzaldira etorriko den Toshiko Akiyoshi baten konponketak adibidez ez dira txantxetakoak. Harmoniaren munduan ere gauza harrigarriak egin dira. Guzti hau horrela izanik ere, ez diogu transzendentzia handiegirik eman behar. Dibertsiorako musika da jazzak, dantzarako eta bere herri-zentzu guztiarekin.

ARGIA.- Jazzaldiak ditugun garai honetan, jende guztiak hitzegiten du jazzari buruz nahiz eta urte guztian mota honetako musikarik ez entzun, eta beste ezer ez jakin horretaz... Ez al da produkto snob samar bat?

R.B.- Hasera batetan esan daiteke baietz, snobistek sartutako musika mota bat dela. Gero, bigarren pausu batetan, afizioa sortzen da. Aurrena, beltzak ikustera joaten gara, gauza arraro bezala edo. Gero afizioa sortzen zaigu. Halaber giroak eragiten du jazzak berak baino gehiago. Kontzertu batetara joateak suposatzen duen guztia, jende piloak, kontaktu zuzena. Azken finean, zuzeneko saioetan sortzen da jazzak.

«SENTIMENDIAK PISU HANDIA DAUKA KONTZERTUETAN»

ARGIA.- Baina zer elemendu ditu normalean hezkuntza musikalik ez

duen jendeak jazzak apeziazteko han aurrean ikusi eta entzuten duena kalitatezko bezala neurtzeko eta azken finean balioztatzeko?

R.B.- Nik pertsonalki hiru elementu erabiltzen ditut horrelako musikariak eta saioak epaitzeko orduan. Bata da egilea ezagutzea, bere bilakaera eta estiloa. Bigarrena da musikari horrek jotzen duena alde aurretik ezagutzea. Eta azkenik, entzundakoa entzutea eta konfrontatzea. Baina hori ezin diogu jende guztiari eskatu. Oso zaila izango litzateke jende guztiak hori dena ezagutzea, pertsona bakoitzak han aurrean egon eta bere konklusioak ateratzen ditu, hau da, ikusiko du ea musikari bertuosoa den, ea zerbait komunikatzen dion, ea gustatzen zaion. Sentimenduak pisu handia dauka horrelako kontzertuetan. Ez da guztia gauza zerebrala. Futboltzale pilo bat dago partiduak ikustera joaten dena, baina horietatik ea zenbat diren gauza teknika aldetik zerbait epaitzeko.

ARGIA.- Dena den, oso komentario arrunta da, jende askok esaten du jazz-pieza bat entzun eta ongi, baina bigarren edo hirugarrena entzuteko ez hain ongi. Alegia asko nekutzen duen musika dela...

R.B.- Hori bi arrazoinengatik gerta daiteke: jazz konbentzionala izan daitekeelako gustatzen dena, edota komunikazioa sortu ez delako. Esan nahi da honekin jendearen erruz edo musikariaren erruz izan daitekeela aipatu duzun hori.

ARGIA.- Zein jende motak entzuten du jazzak?

R.B.- Ez da erraza mugatzea, baina klasikoa jende molta batek entzuten duen bezala, jazzak ere badu bere publiko berezia. Lehen aipatutako snob hori izango litzateke entzuleetako bat. Gero, profesio liberaletako jendea: abokatu, mediku, etabar. Jende estudioduna, eta azkenik gazte jendea, musika aldetik interes minimo bat duen gazte jendea.

DONOSTIA-GASTEIZ: EUSKADIKO JAZZ- ZIRKUITOA

Duke Jordan Trio

Udako lehen beroekin batera motxila-jendea betetzen hasiak dira gure kaleak, Europa mailan oihartzun handienetako bat lortu duen Donostiako Jazzaldia dela eta, eta bere Gasteizko anaia txikia heldutasun minimo bat lortzen ari den neurrian.

Harrituta gelditzen da jendea egun hauetan hemendik pasatzen den musikoen pisu internazionala eta beraien kalitateaz. Harrituta geratzen dira halaber musikoak berak hemen Jazzak mugitu arazten duen jendetzarekin. «Hau ez da Europa, honelako kontzertuak Ameriketan besterik ez daitezke ikusi», zioen iaz Donostiatik pasatako batek. Gustora jotzen dute Donostian eta hori nabaritzen da, beraiek ere gustora gelditzen dira, gehiago jotzeko gogoz, berriro etortzeko asmoz. Jazz-musikoen biografo bat zebilen iaz jende artean eta liluratuta geratu zen Art Pepper batek kontzertua bukatu eta «orain non jo dezaket?» galdetu zuenean. «Horrek —zioen biografoak— kontzertuan bakarrik jotzen du normalean eta ez da inoiz hainbeste enroilatzaren».

DONOSTIA, GASTEIZ: BI KONZEPZIO DIFERENTE:

Donostiako Jazzaldiak maila hori lortzeaz gain afizionatu dexente erakarri ditu musika mota honetara, jendearen gain dagoelarik antolaketaren pisu ekonomiko guztia. Konfiantza apur batekin jokatu dute aurtengo antolatzaileek taldeak eta, programatzerakoan izen nahiko ezezagunak

aukeratzerakoan, nahiz eta horregatik ez izan inolaz ere kalitate gutxiagokoak. Gaur egun goimailakoak edo promesarik handienak ekarri nahi izan dituzte, (Toshiko bat, Marsalis promesa, gaur egun solizitatuenak...).

Gasteizen konsagratuekin jokatu nahi izan da, jendeak seguru ezagutzen duen musikoarekin, Ella Fitzgerald esate baterako, lehen, orain dela bost bat urte edo Donostiatik pasatakoa, artean osasunez oso ondo ez zebilena, oraindik boza nola hala mantentzen duena, eta nostalgikoentzat batera gaizki etorriko ez dena.

Toshiko Akiyoshi / Lewd Tabackin

EUSKADIKO JAZZ-TALDEAK SENDOTZEN

Ingurune honekin bertakoak musika mota hauek kutsaturik hasi zaizkigu jazz jotzen. Ez dago lokal asko negu guztian horretan aritzeko moduan bainan tira, hor ari dira kanpokoari bertako elementuak erantsiz.

Bi sorpresa eder ditugu aurten euskal taldeen artean, bata da ODEIaren birsortzea, bestea XANGOren agertzea. 77an sortu zen ODEIA gero desagertzeko (Orkestra Mondragonera pasa ziren batzu), jazz-rock edo egiten zuten. XANGO, ERROBIko zatiketaren ondorioetako bat dugu, Michel Ducau ERROBIko kitarra ezinobea, saxoak ere, Beñat Amorena baterian, eta J.P. Gilles baxuan.

Bizkaia aldetik LEON BAZAT GROUP izeneko talde berri bat ere badatorkigu. Donostiatik iaz ere parte hartu zuen KURSAAL taldea.

WYNTON MARSALIS

KONTZERTUAK BAINO GEHIAGO

Kontzertuetaz aparte ekitaldi franko antolatu da Donostian. Beti bezala filmak edukiko ditugu, bulebarreko amateur saioekin batera egunero, hitzaldiak ere izanen dira betiko moduan jazzaldiaren alde pedagogikoa ahanzi gabe. Aurten berrikuntza bazala kontzertu mugatuak izanen ditugu, jende aldetik mugatuak noski. Antzoki Zaharrean izanen baitira, hots aldetik kalitate gehiago eskatzen duen jendearentzat, kamara musika nolabait.

Beste gauza berria eta txit interesgarria, kitarra klaseak dira, Bartzelonako jazz eskolako irakasle bat espreski horretara etorriko da.

Aurten txuri-beltzeko argazki leihaketa bat ere antolatu da, kontzertuetako eta kaleko giroa argazkitan jasotzeko asmotan.

Iaz hasitako beste esperientzia batekin jarraituko da aurten, kanpotarrentzat lotarako lekua eskaintzen. Karmelo Balda frontoian, «udaletxekoan kontua litzateke hori propioki bainan udaletxekoak ez dira horretaz arduratzen. Ez zaie Jazz-giro hau gustatzen. Beste mota bateko turismoa erakarri behar dela diote, guztiok ezagutzen ditugu beraien interesak: tendero mentalitatea dute. Vitoria Eugenia izango balitz sarrera bakoitza 2000 pztz kobratuz onartuko lukete», hala esan digu antolatzaileetako batek.

Iñaki URÍA

«Oinez 82» Baztanen ospatuko da

NAFARROA OINEZ

baztan elizondo
uztailak 18
julio 18

NAFARROAKO IKASTOLEK ERE BIZI NAHI DUTE

Herri honen kulturak iraun ahal izateko muntatu dituen txantxuilo ekonomikoak mundu guztian bakarrenetakoak izango dira dudarik gabe. Horietatik pisurik handienetako bat ikastolan abentura izan da. Euskarazko irakaskuntzaren abentura ausart horrek sortutako diru-zuloak nolabait arintzearen asmatu zen Gipuzkoako Ikastolek eraturiko «Kilometroak». Hori jarraituz Bizkaikoen «Ibilaldia» eta Arabatarren «Araba euskaraz». Nafarroak ere argi ibili ziren zorionez eta «Oinez» delakoa asmatu zuten. Aurtengoaren zita Hileko 18an da, Baztango herrian. Hori dela eta, zenbait argibide zehatzago bildu ditugu. Ondoren eskainitakoak alegia.

«IKASTOLAK MUNIZIPALIZATU NAHI DITUGU»

Baztango bailaran bi ikastola daude, bat Elizondon eta bestea Elbetan.

Bi baino ez dira arren, kontutan hartu behar da oso eremu zabala betetzen dutela. Bertako arduradunek airtortu digutenez, «eskolaurrea eta O.H.O.ko kurtso guztiak ematen dira

bertan, 206 haurrentzako eskolak ematen direla». Baztango populazio txikiaren barnean sektore zabal iristen da, beraz, ikastoletan emaniko irakaskuntza.

«Dena dela, eskolak zaharrak dira eta tokiak oso txarrak. Honek trabak ipintzen dizkio, jakina, bertan eman nahi den eskolari. Zaharrek eta desgokiak izateaz gain, tokia txikia ere suertatzen ari zaigu». Gauzak horrela, eta beharrak aginduta, bi puska berri zabaldu behar dituzte, eta erarik errazena eta merkeena arkitzeko edo, prerarikatuak ipintzea deliberratu dute. «Hori bait da gure ekonomiak uzten digun kalitate-mailarik altuena.

Gure jomuga ikastola berri bat egitea litzateke, baina noski diruaren arazoa konpondu behar».

Eta hemen lotzen dugu munizipalizioaren problemarekin. Baztango Ikastoletako arduradunek munizipala bihurtu nahi dute ikastola lasaiago arnasartu ahal izateko. «Bilerak egin ditugu, baina hasera batetan uste genuen baino konplexuagoa ari da gertatzen asuntza, uste baino gehiago ari dira luzatzen bilerak. Diru-problema beti ere tartean».

«HAUR GEHIENAK IKASTOLETARA DOAZ»

Beste tokietan ez bezala, ikastolak ez dira ikasle-kopuru minoritario batetara mugatzen den eskola mota bat. Baztango kasu konkretuan, dudarik egin gabe esan daiteke Ikastola dela eskola maioritarioa. «Hau gehienak ikastoletan bilduak daude. Horrek adierazten duen zernolako garrantzia daukan herrialde honetarako ikastolak irauten hal izatean».

Begiratua aurreko garaietan kokatuz gero, nabari da nolabaiteko desberdintasun garbirik orduko eta oraingo ikastolen artean. «Hasera batetan, ikastolak funtzionatzen hasi ziren garai haietan, klaseak oso txikiak ziren, 7-8 ikasle osaturikoak. Diruak —beste ikastola bezala— behartu gaitu planteiamendu hori aldatzera. Haurraren kaltetan, baina ikusten da dirua dela hemen agintzen duena». Orain, berriz, 26-30 haur sartzen dira gela bakoitzean.

«GERO ETA OKERRAGO DIPUTAZIO ALDETIK»

Orain arte —eta aurrerantzean denbora dextentz agian— kooperatibagisa izan dira antolatutako bertako ikastolak. 16 milioitako presupostua darabilte urteoro, eta ez dago esan beharrik larri ibili ohi direla muga hori gainditzeko. «Datozkigun datuen arauera, gainera, garbi ageri da Diputazioa ere aldatzen ari dela orain arte gurekin zuen jarrera. Lehen nolabait laguntzen zigun sunbentzioek emanez. Subentzio horiek, halere, urte urte goratu beharrean gutxituz doaz era arriskutsu batez». Azken aldian badi-rudi Nafarroako Diputazioak euskara-kutsua daukan edozer gauza ito egin nahi duela.

Aitzitik, gogor ari dira baztandarak instituzionalizazioaren atzetik. «Guk apostu garbia egiten dugu ikastola publikoaren alde, instituzioek da-

gokien papera har dezaten. Ikastolak segurtasun minimo bat behar du, gero-nek segurtasun minimo behar dugu, urteoro ibiltzen garen bezala ez dago jarraitzerik. Edo jarraitzerik baldin badago, ez dago horretarako eskubiderik». Eraso gogorraren kontra ibai ondoko lertxunak bezain tinko eusten diete beren ideie baztandar zintzook.

«ASMOAK EZ DIRA FALTA; GO-GOAK SOBERAN»

Hala eta guztiz ere, eta gaurko egoeraz segurtasun osoa ez badute ere, etorkizunari proiektu eta asmo berriekin ekiten diote. Gustoa ematen du haien hitza animosoak entzuteak: «Gure asmoa garbi dago guzti horren gainetik, ikastola berria eraikitzea, gure herriko benetako eskaera egiazki erantzungo dion ikastola. Proiektu horren presupostua 40 milioitakoa da. Lurra mankomunala lortu nahi da, eta proiektuak leku jakinik ez badu ere, badira honez gero bi proiektu bietako bat aukeratzeko».

Erresistentzi giroa nabari da Nafarren ahotan, baikortasunez mantendutako borroka. Beren hitzetan, «asmoak ez zaizkigu falta; areago, go-goak soberan ditugu».

«OINEZ 82», BEHARREZKO DIRUAREN ITURRIA

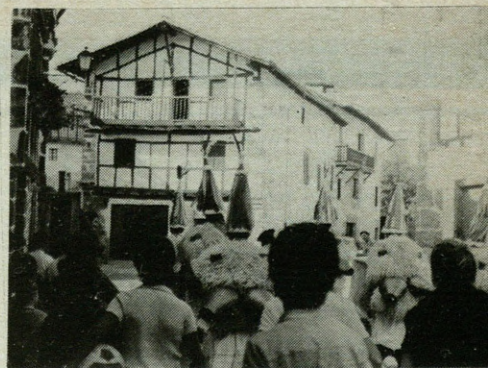
Diruak itotzen dituen asmo horiek aurrera atera nahi badira, irtenbide teorikoa arkitzea ez da zaila: diru bila jo eta ke aritzea. Ezin liteke, bada, ekintza aproposagorik «Oinez 82» hau baino. Hil ala bizikoa delako al-dian behin arnasaldi lasai bat botatzeara.

Esan bezala, Uztailaren 18an eta bezperan ospatuko da jai hori, eta dirua biltzeaz gain, euskal giro jatorra eta elkartasunezko inguru erreibindikatzailea eraikitzea litzateke asmoa.

«Izan ere, erreibindikapena eta elkartasuna ezin ditugu ahan-tzi. Horrexegatik, Ikastoletako Federakuntzarako jasoko denaren %80 izango bada ere, AEKrentzat %10 gordeko da, eta beste hainbat Baztandarren Biltzarre-rako ere», azpimarkatu nahi izan dute ekintzaren zentzu zabala indartu nahiean.

«BEZPERATIK BERTATIK GIROTUKO DA JAIA»

Biribiltasun osoaren atzetik, ez

dute detaile ñimiñiena ere ahan-tzi. «Bezperatik sortu nahi dugu giroa, eta horrexegatik larunbatetik hasi gara ekintzak antolatuz, Jaialdi Nagusia, Pilota-saio, Txarangak, Txistua, Abeslariak eta Dantzaldia. Diren dire-nak dohain izango dira, debaldekoak». Jendea girotu dadin erdi-erdian asmatu duen ideia deritzogu.

Igandean, Jai Nagusia, «Oinez» festaren gailurrik altuena. Ibili behar-ko den zirkuitora sartzeko bi sarrera izango dira, bata Elizondotik eta beste Lekaroztik. Autoetarako parkina izango da eta zirkuito osoan zehar-ra guztietako infraestruktura izango ja muntatua.

«Sarrera minimo bat ezarri dugu zirkuitoa egitera erabakitzen den edo-norentzat, 100 duro, eta hortik gora, bakoitzak nahi duena eman dezake». Ahal duen gehiena, gehituko genuke geronek»

«IPARRALDETIK ERE ESPERO DUGU JENDEA»

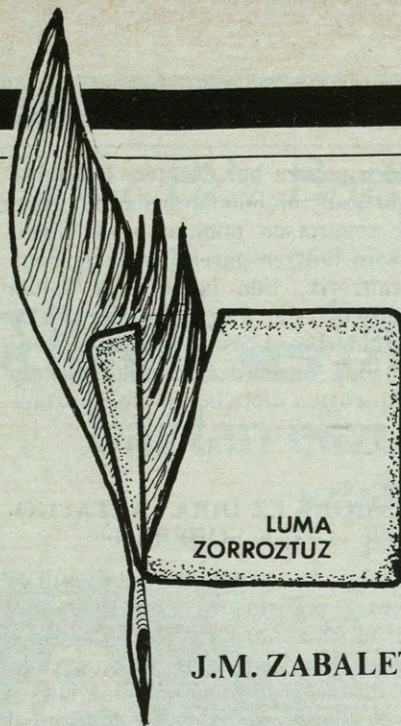
Horrez gain, zaila da han arkitu ahal izango denaren deskripziorik egitea, azalekoa bada ere. Prestakun-tzaren neurriaz jabetzeko esan deza-gun besterik gabe 1.500 pertsonaren-tzat dagoela bazkaria prestatua, eta esperantza horiek betetzeko urduri baina baikor daude antolatzaileak.

«Iparraldetik ere makina bat jende etorriko dela espero dugu» esan digute oroimen eskergarri baten bitartez, «azken finean mugaz bestaldean ere hemen bezain nafarrak dira».

Gainerantzekoan, esku-lanen eta pinturen erakusketak, haurrentzako antzerkia, dantza-taldeak, bideoa euskaraz, jolasak, bertsolariak, abes-batzak, kantariak, herri-kirolak, Del-ta-gizonak, antzerkia eta irakurle-a aspertuko lukeen abar izugarri luze bat. Hori dena bere laguntza eskain-tzera gerturatuko den euskaltzaleri sari gisa ematearren.

Geu ere han izanen gara. Zu zerga-tik ez?

Jexux IJURKO

J.M. ZABALETA

EUSKARAREN KONTSEILU GORENA

Ekainaren azkeneko eta uztailaren lehenengoetan sarri azaldu da egunkarrietan euskararen legearen berri. Legea, izan ere, berehalaxe onartu eta argitaratzeko asmoz, Euskal Parlamentuko kultur kontseiluan ari baitzen eztabaidatzen, kontsentsuatzen eta negoziatzen, legeak ere negoziatu egiten bait dira, bakarrik ere atera ditzakeenari bakarrik ibiltze hori ezinezkoa zaionean.

Lehenengo projektua eta kultur kontseilu horretako negoziaketan ondoren irten dena elkarren ondoan jarri eta gonbarazioa egiten bada, berehalaxe ikusten da zertxobait baino gehixeago irabazi duela hartatik honetara.

Negoziaketak daudenean, normala da alde bakoitzaren eritzira egokien diren puntuak zeuden zeudenean ez geratzea, eta ahal den guztia salbatzera jotatzea, erizpide politiko bakoitzaren gunea eta barreneko mamia behintzat, bakoitzaren eritzirako razionala den haren ardatza, alegia, nahiz eta «hezur-retan» utzi, geroago lantzeko asmoz.

Halakoxe zerbait gertatu bide zaio, nere ustez euskararen legearen ardatzetako bat izan behar lukeen puntu bati: Euskararen Kontseilu Gorenari

dagokionari, zein eta ez litzatekeen hori bakarrik izango errenik geratzen den artikulua: euskararen irakaskuntza modeloaren aukerari dagokiona ere ez bait da gazapo arina. Beste zenbait puntu, berriz, oinarrizkoak ongi zehazturik geratu dira: eskubideena, gonbaraziorako.

Baina Euskararen Kontseilu Gorena lege, eta Parlamentuaren menpean, osatzea proposatzen zenean arrazoi politiko garrantzia handikoak zeuden azpian.

Halako erakunde bat, Labayen jaunaren Kultur Kontseilaritzako Aholkularitza Batzordea edo horren oso bestelakoa (nahiz eta Gobernuari aitortu beharra dagoen bere zerbitzuraiko beharrezko derizkienak antolatzeko eskubidea), Parlamentuaren menpean jartzen da; ez du, beraz, Gobernuarekiko atxikimendurik, are gutxiago kolore bakarreko Gobernuarekikorik. Baldintza guztiak betetzen ditu, horretara, irekia izateko, kontsentsu razional batetara iristeko. Eta kontsentsu hori beharrezkoa du euskarak, ezer beharrezkorik badu, ez bait dut uste inolako talde pentsatu ere egiten duenik euskara dagoen zokotik berak bakarrik aterako duenik. Joxe Azur-

mendik zioena azkeneko Jakinen: PNVk ezin du euskara aurrera atera berak bakarrik, besteek ere ez bakoitzak bere aldetik.

Euskararen inguruko istiluek erakunde hori desbaliatuko luketela ere esan izan da; denok dakigu, ordea, komeni zaigunean «herri hau badakik nolakoa den...» eta puntu suspentsibo lauso batzurekin pesimista jartzen. Razionalak izateko, ordea, pesimismo taktiko guztiak arren, herri honen adin piramidea guztiz normala da Europa-koen artean.

Erakunde hori, beraz, euskararen inguruan aburuak bildu, eztabaidatu, eta ahalera batzekoa da, lehendabizi. Irekia, eta ejekutiboa ez dena; ez zaitu, beraz, besterik gabe oposizioan jartzen, Gobernuak bezala, oposiziotik ideiak ere negoziatu egin behar bait dira, eta ez merke merkean eskatu. PNVkoek arrazoirik badute, historian ondo zaildutakoek behintzat, oposizioan egotea zer den jakiteko, eta erakutsiko al zieten gauza hauetan beranduxeago estrainatu direnei ere. Irekia izanik, beraz, oposizio guztiak biltzen dira bertan, razionaltasun bat elaboratzeko.

Eta lana, izango luke, sobra ere, euskararen inguruan badago eta zer razionalizatu, zer eztabaidatu, aginte ejekutiborik eskutan ez izanda ere. Euskararen zabalkunderako plangintza egin gabe dago, norbaitek margo-tuxe duela uste badu ere, hartarako hildo zabalenak ere eztabaidatu gabe daude, egoera soziolinguistikoa bere sakonean aztertu gabe, are gutxiago plangintzarako inbertsio sistema eta lehentasun mailak, erabili behar diren medioak «a bulto» eta orekatu behar-ko lirakeenik pentsatu gabe, inork adierazi gabe behintzat. Lanerako zertan eta nork bai, non falta.

Bestetik, Euskal Herriko adminis-

trazioak badakar lehendik, eta autonomiakera bitxi honek areagotuta gainera, estamentuen arteko halako deskonexio anarkiko astun bat, euskararen alorrean besteetan bezalaxe isladatzen dena. Hori batu beharra ere badago, forma bateratuak proposatu beharra behintzat, bai Udalei, Diputazioei eta bestelako erakunde askori.

Egitekoa, beraz, bi alor horietan banatzen da: Euskal Herria euskalduntzeko politika razional kontsentsuatu batetarako hildoak markatu eta bultzatu, eta ahaleginak koordinatzeko bideak proposatu.

Horretarako, bistan da, zenbait era-

kundetako ordezkariak behar direla Kontseilu horretan, Diputazioak, Euskaltzaindia, alderdiak. Eta baita zenbait pertsona seinalatu ere, batez ere soziolinguistikan eta, beren ezagutza erakutsi dutenak. Soziolinguistika diot, horixe baita aditua eta seinalatua; hemen linguistari eta akademiakoari galdetzen zaio dena.

Euskarak behar bait du, aurrera aterako bada, gobernu eta oposizioaren arteko joku politikoak aterako duen instanzia bat. Eta horixe geratu da lege horretan, bere fiskalizazio moraleko eginkizunaren beldurrez edo, hexurretan. Norbaitek, agian, euskara bere feudo bihurtu nahi liguke.

BILA SALIA haurtzaindegia

Guarderia VILLA SALIA

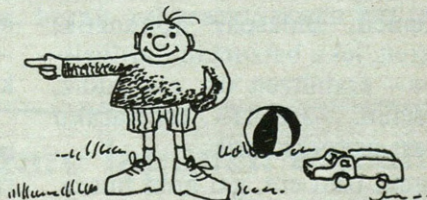
- Goizeko 7'etatik arratsaldeko 7'etara
- Hileroko Kuota: 8000pta bazkaria eta azkariarekin

- Tenemos plazas libres para niños comprendidos entre 3 meses y 3 años.
- Tenemos jardín, comedor y amplias instalaciones.

Para más información
pasar por la guardería:

CAMINO JAI-ALAI s/n

TELF.: 273071

inakurleak mintzo

ARTHOLHA -ARTIOLA KUKUSO -ARKAKUSO

Jon Etxaideren «Joanak joan» irakurtzerakoan, eta liburu bera-
ren 10. garren orrialdean errepara-
genezakeenez, honela argitzen
digu xuberotar «OLHA» hitzaren
konzeptua, Txomin Peillenen es-
kutik, liburu mardul honen egi-
leak: «Txomin Peillenen aburuz
—OLHA— baten osagarriak haue-
txek dira: etxolha (artzainaren
txabola), olhalte (txabolaren in-
guruko larreak edo bazka lekuak)
eta artholha (artalde). Orain or-
dea, Peillenek dioenez, etxolha-ri
olha esaten zaio, eta artholha-ri
ardi-saltoa, zeren etxolha eta art-
holha hitz ederrak galdu egin bai-
tira.

Eta, bere hala, hauxe datorkio
bati burura: Ba ote du zer ikusi-
rik, xuberoako mendi garaietan
ehortzirik datzan —artholha— hi-
tzak, Bidasoaz honunzko —artio-
la— hitzarekin?

Hemen, Bidasoaz honunztik,
bederen, leku batzuetan —ardijeis-
tekoa— erabiltzen da, eta, aldiz,
besteetan —artiola— esnetarako
ardiari gagozkiolarik.

Bada, izan ere, gai honi buruz,
garai hartako umore zirtolaria,
behin eta berriz erakusten digun,

bi artzainen arteko pasadizo polit
bat:

Behinola, goizuetar artzain bat,
ardijeistekoen bila zebilela; Bei-
ñas leitzar zirtolari sonatuarekin
topatu omen zen.

—Ze habil moteil paraje haue-
tan.

—Hementxe, Beiñas, ardijeiste-
koen bila.

—Ze ardijeistekoak!!, artiolak
esaten duk mundua mundu deino!

—Bai!? ba, guk beti ardijeiste-
koak esan ohi diagu.

—Je! ardijeistekoak eh!! eta jei-
tsitakoan nola deitzen diezue?

Bromak bromak, beste gauza bat
ere bada aski interesgarria bi herri
hauen artean. Goizuetan —kuku-
so— esan ohi duten bezala; Lei-
tzan —arkakuso—, eta ez Leitza-
n bakarrik, beste herri anitzetan
ere, Gipuzkoa gehiena barne. Biz-
kaian, berriz, nola ez dakidala
—ardi— hitza darabilte gazteleraz-
ko —pulga— adierazteko.

Arzoipide hau hain aldrebesa
ote? Arkazte=(ardi-gazte) Arka-
ra=(ardi-ara) Arkume=(ardi-
kume) eta era beran jarraiz Arka-
kuso=(ardi-kukuso). Behar bada,

ardierengandik zetorren kukuso
motaren bat izendatzeko erabili
ohi zutena; edo bestela, garai har-
tan kukuso guztiak ardiengandik
sortzen zirelako. Ez baita ahazte-
koa Bizkaiko lexikoan dagerren
—ardi— hitzaren esanahia, eta,
bestalde, nire tesiari eusteko ba-
liagarri da ere.

Dena den, gelditzen zaigun bes-
te arrazoipide bakarra, gipuzkera
osatuaren ume abortoren bat dela
pentsatzea da. (Barka nazala Az-
kue haundiak) Alegia: bizkaieraz
—ardi—, gehi, nafar-garaieraz
(Goizuetan)—kukuso— berdin gi-
puzkera osatuan (ardi-kukuso)-
=arkakuso.

Hau horrela, hiztegi modernoe-
tan xoko ttipi baten bila dabilen
KUKUSOA goizuetako herri hiz-
keran bizi bizirik dagoela, aditze-
ra ematekoa da, ez!?

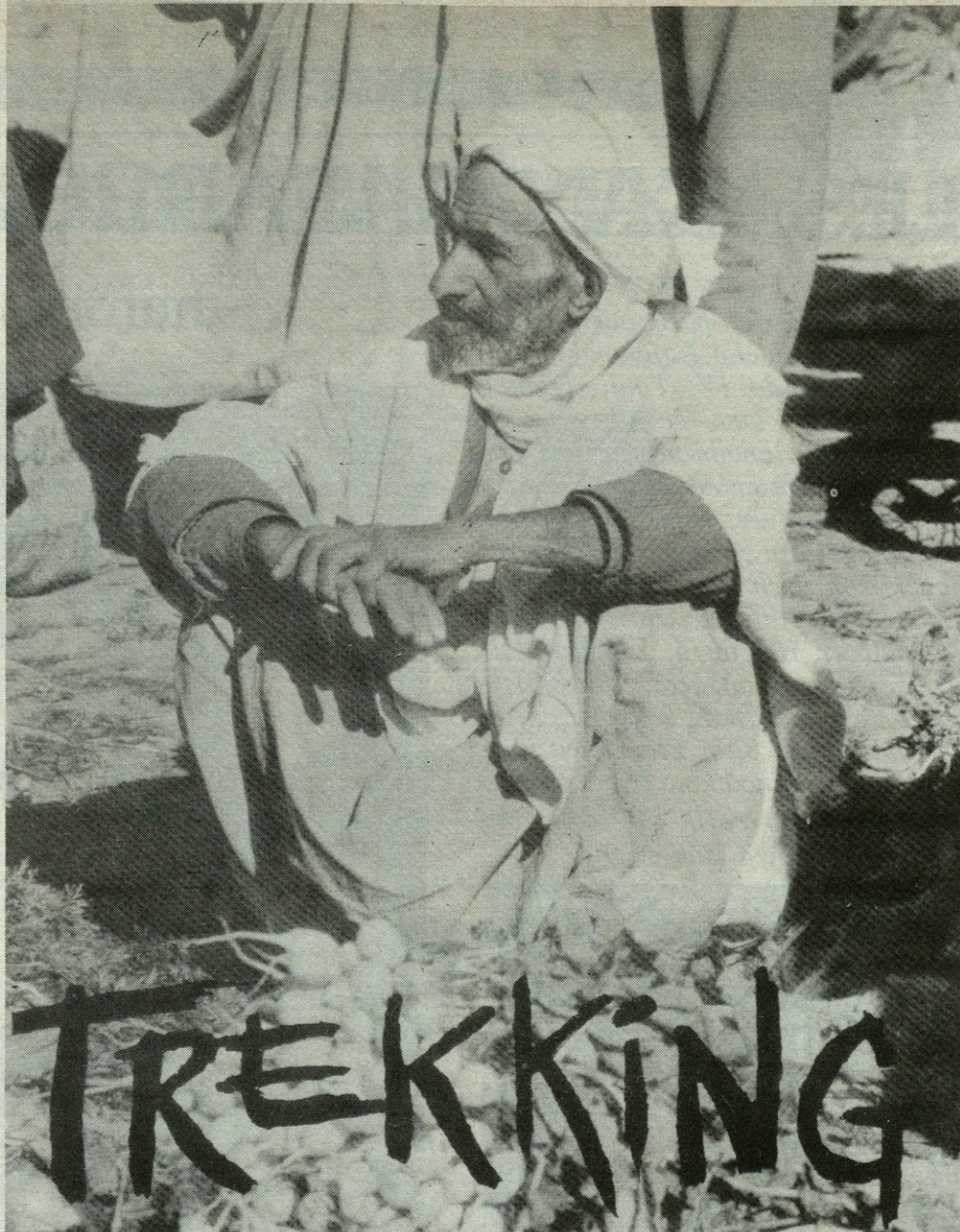
Kintana modernoak eta Muxi-
ka hezur teknikoak ez digute, be-
raz, Kukuso malerusaren berririk
eman. Bizkitartean, bego gure
KUKUSOA; Luis Mitxeleta eta
Ibon Guardasolaren Arauema-
learen aiduru.

Katxondeoak aparte, inork argi
baleza (artholha-artiola; kukuso-
arkakuso) hitzen arteko nire pole-
mika, bihotzez eskertuko nioke,
zerurik gabeko ARGIAN edo
«Oh! Euzkadi» periodistikoan
lanpara ttiki bat irazeki diezadan.
Kontuz, periodistikoa de: periodo
infijo a veces mentsualero, eta ez
de estilo periodistiko; askotan en-
tzun eta ulertzen dugun bezala.

Apendize gisa, ziudadano kul-
toentzat, eta gaurgero, Orixeren
bidetik abiatu ote naizen pentsatu
duenen bat izan baledi; alegia, ha-
lako baserritarkeria itzeletan nire
artikulua oinarritu dudalako edo,
gure espaloietako euskara urba-
noaren bixigarri (Koldoren loku-
zioak-en irrati publizitateak dioen
antzer) delakoan idazten dudala,
belaunikaturik aitortzen dut.

Patxi KARRETTO

Goizuetatik Leitza emigratu zuene-
tariko bat.

Ahaztu ezinezko bidaia bat Saharan zehar. Marruekos, Arjelia, Tamanrasset eta han bizi diren Tuaregtarrak, Hoggar mendiak...

Dena «Bide Berriak» elkarte tolosarrak antolatatu duen autobus batean. Hogeia lagunekin. Zehaztasunak uztailaren 4ko aldizkarian dituzu.

ARGIAkook (zu ere ARGIAkoa zara nola-bait, ezta?) badugu ibilaldi horretan leku bat, «Bide Berriak» elkartekoek eskainia.

Leku hori AZAROAREN leian zozkatuko da. Esango dizuegu non eta zer ordutan. Nork hartuko du parte zozketan:

1- ARGIAren harpidedun berriak egiten dituztenak. Harpide berri bat egiten

baduzu, ipini txartelako txoko batean zure izena. Egiten duzun harpidetza bakoitzeko posibilitate bat duzu.

2- 10.000 pezetako kanpaina horretan lagundu (edo oraindik ere lagundu nahi) digutenak. Bakoitzak lau posibilitate.

Zure laguntza hutsaren truke eskatzen dizugu, beti. Oraindik ere gure kultura eta gure Herria aurrera ateratzeko lan asko hutsaren truke egin behar dugulako. Oraingoan gure adiskideren bat Sahara aldera bialduko dugu... eta gu pozik.

Oharra: zozketan egokitu zaionak joan nahi ez edo ezin balu, berak aukeratutakoren bat joango da.

egin itzazu ARGIAko harpidedunak zure lagunen artean

LESAKAN NAFARROAKO

Uztailaren 4an Lesakan ospatu zen Nafarroako bertsolarien txapelketa. Bertan parte hartu zuten bai hego aldeko bai ifar aldeko Nafarroako bertsolariak. Aurten ospatu da IV. Paulo Igantzi «Azali» Saria Principe de Viana-ren babesean eta Udaletxearen laguntzaz. Hamabi bertsolari ziren izen emandakoak, baina zortzi bakarrik agertu ziren hasteko garaian, izan ere, batek arrazoi bat besteak bestea ezina gertatu zitzaizen. Agertu zirenak honoko hauek izan ziren eta zozketa egin ondoren ordena honetan gertatu: 1. Olano Aranoarra, 2. Jean Mendiburu Heletarra, 3. Laka Bai-gorrikoa, 4. Moises Jaso Gaintzarra, 5. Jose Fermin Argiñarena Errazkindarra, 6. Jose Migel Argiñarena Errazkindarra, 7. Bitor Elizagoien Baz-tal aldekoa, eta 8. Alkat Ihodikoa.

Epaimaikoak Etxezarreta, Jesus Lete «Ibaieritz» eta Mariano Izeta izan ziren.

Jose Migel Argiñarena bertsoa botatzen eta bere anaia Jose Fermin atzean eserita.

Goizetik bertso saio bat egin zen eta arratsaldeko saiora sei pasa ziren. Lehen saio honetan egindako lana hau izan zen: Ofizioka binaka jardun ziren. Lehen Olano eta Mendiburu aritu ziren: Olano monjen konbentuko zuzendaria zen eta Mendiburu euskara erakusten ez dutelako alaba ateratzera zihoana. Bigarren bikotea Laka eta Moises Jaso. Laka zen igerian egiten erakusten duena eta Jaso igerian ikasi nahi zuen neska gaztea. Hirugarren bi-

kotea Argiñarena anaiak. Jose Fermin (gazteena) senarra zen, San Ferminetan andrea-ren isilean Iruñea joan zena baina han entzerruan zauritua, eta Jose Migel, berriz, emaztea. Eta laugarren bikotea Bitor eta Alkat. Bitor elizaz ezkondu nahi zuen mutil gaztea eta Alkat erreto-rea.

Ondoren bakarka bina bertso bota zituzten: Olanok: ezin etorrita etxean gelditu ziren zaharrei. Mendiburu sen-

dagilearengana joaten da eta esaten dio denbora gutxiko bizia duela. Zer egingo lukeen galdetu zioten. Lakarentzat gaiak honela zioen: gaur Lesakara iristean neska batek esan dizu: bihotzean min dut. Moises Jasoren gaiak honela zioen: aberatsa izango bazina zer egingo zenuke euskaldun bezala. Jose Fermin Argiñarenak aretoan aurkitzen ziren neska lirainei bota zizkien bi bertso. Jose Migel Argiñarenak ehun urte bete dituen zuhaitzari. Bitor

Elizagoieni «Elizara joaterik merezi al du?» galdetu zioten, eta azkenik, Alkatek lore bati bota zizkion bi bertsoak.

Ondoren oinak emanda bertso bana osatu zuten eta agur banarekin bukatu zen goizeko parte.

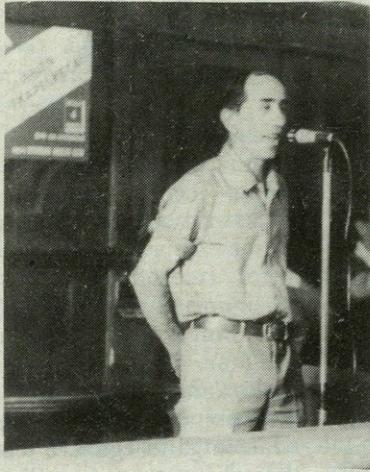
Arratsaldeko saiora lehen esan bezala sei pasa ziren eta zotz egin eta gero orden honetan gelditu ziren: 1. Moises Jaso, 2. Alkat, 3. Jose Migel Argiñarena, 4. Mendiburu, 5. Olano,

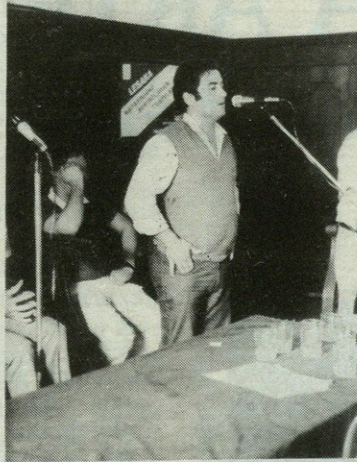
Jose Migel saria jasotzen.

BERTSOLARIEN TXAPELKETA

ohitura jator bat

Moises Jaso Gaintzakoa orain dela hogeit bat urte plazaz plaza bertsolari onenekin ibilia.

Alkat Ihodikoa.

Olano Aranokoa.

eta 6. Jose Fermin Argiñarena.

Agurraren ondoren ofizioa binaka jardun ziren: Lehen bikotean Moises Jaso apaizgintza utzi zuena zen eta Alkat sendagile karrera egin eta apaiza izateko ikasten hasten dena. Bigarren bikotean Jose Migel Argiñarena sendagilea zen, eta Mendiburu mozkorra. Hirugarren bikotean Olano San Pedro zen, eta Jose Fermin Argiñarena neska zahar bat zeruko atetan deitu zuena.

Ondoren bakarka gai

bati zuruz bina bertso bota zituzten: Moises Jaso ezkontzera zihoan gazte bati, Alkatek bere etxea alaitzen zuen txoriari, Jose Migelek mendian behera datorren errekatxo garbiari, Mendiburu haur jaio berri bati, Olanok izarrez betetako zeru urdinari, Jose Ferminnek euskara ez dakien euskaldun bati.

Ondoren oinak eta puntuak eman zizkieten bertsoak osatzeko. Azkenik kartzelako bi gai erabili ziren bina bertso botatzeko: Nafarroa zer

den, eta poltsa batetan aurkitutako haur bati.

Epaimahaiaren erabakia hau izan zen: lehen Jose Migel Argiñarena, bigarren Mendiburu eta bertso onenaren saria Jose Fermin Argiñarenentzat, Nafarroa zer den gaiaz botatakoagatik.

Azkenik ohar gisa esan zuten Nafarroako bertsolarien txapelketa hau beste herriren batek nahiko balu egitea, ez dagoela inolako oztoporik beraien aldetik, baina inork nahi izango ez balu egiten jarraituko dutela.

Jose Migel Argiñarenak mendian behera doan errekatxo garbiari buruz botatako bertsoak:

Mendi ttonttorrean sortu da
datorren errekatxoa,
zentzura hauxe etorri zait
izan leike bidasoa,
arrainak hortxe aurkitzen du
ur garbi eta gozua,
bazkioari eskerrak bizi
da gaur arrain gaisoa.

* * *

Errekatxoa, arrainak maite
zaituzte bihotzetik,
baina zerbait nik gaur esateko
badaukat zuri bertatik,
bazenekizun Euskadi puskatutzen dezula erditik,
ez nago jeitxiko zinatekela
sortutzen zeran lekutik.

* * *

Mendiburu haur jaio berri bati botatako bertsoak:

Ongi etorri haurtxo maitea
aingerutxoaren gisara,
beharda noizpait zuk egin behar
dukezu gure biltzarra,
ez pentsa bitan dagozi beti
hegoa eta iparra,
haurtxo maitea ez duzu segur
botarik azken nigarra.

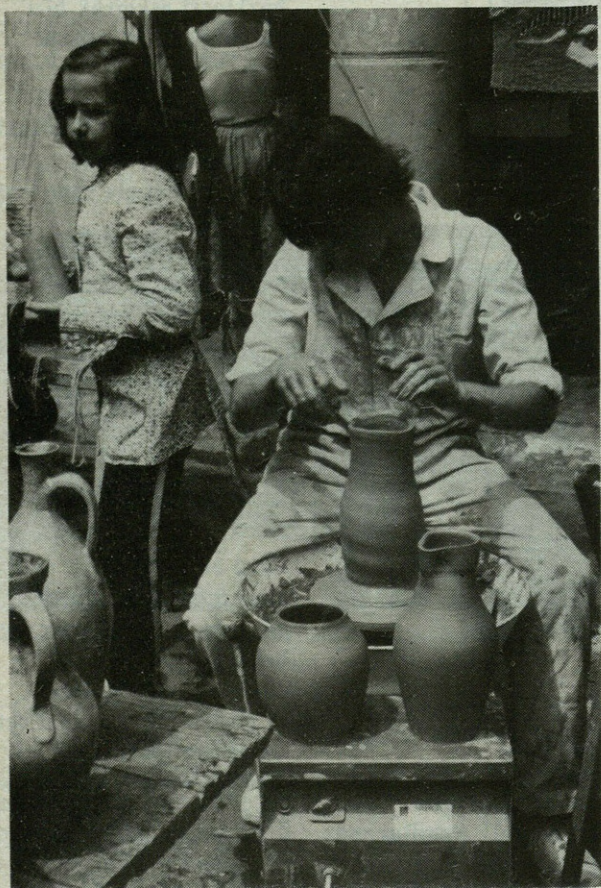
* * *

Ongi etorri haurtxo maitea
zintzoa eta gartsua,
izan zaitela aita ta ama
diren bezain indartsua,
ta salba zazu odolez busti
dagoen lur amultsua,
iparaldeko gorantz zabalduz
zure
nigar tirrien musua.

ZALDUBI

argia .31

ARGIA ETA ARTE ESKOLA ELKARRIZKETAN

Arte eskola, Zarautzen, Inurritza auzoan kokaturik dagoen txoko atsegin bat da. Bertara joan eta arte lanez enpapelaturiko atmosfera artean kontatu dizkigute zenbait bitxikeria. Zintzilik di-raute amaitu gabeko zenbait tapizek, ondoan azken afarian sobratutako ardo botila nafartarrak.

Erakusketa bat egin berria dute Inurritzan, bertako festetan. Donostian «katilu» delako galerian ere aurki ditzakegu arte eskolako zeramika nahiz tapiz emanaldiak.

Duela hiru urte hasi ziren, talde gisan, zeramika ekitalditan. Gaur orain taldea iturburu eta helburutzat kontsideratuz aurrera darraikite. Inurritza auzoak, Zarauzko herriak badu guzti honi zer esana. Baita haiek ere. Ea ba arte eskola:

Zein arraio zarete, zaraustar izatez at?

«Arte eskola» izeneko taldekoak gara. Zeramika eta tapiza lantzen dugun elkarte. Lagun talde bat. Lagun egin garen talde bat.

Artea lantzen duzuenen honen isplitzat dituzue zeramika eta tapiza: arte lan hauek nola gauzatzen dituzue zuen eguneroko zerregitearen barnean?

Egunero azaltzen gara arte eskolara. Batzutan batzuek dira lan egiteko go-goia dutenak, besteak berriz ez. Alditan ideien bat dar-magu, bestetan inspirazio bila hastea izan ohi da lehenengo pausoa, papera hartu boligrafoa eskuratu eta zer egin, zer?... beste batzuek inspirazioa tetxuan egonen delakoan ale! ba tetxuari so (gohiko gelan dantza ikasten dutenez egun hauetako batetan gure tetxu madarikatua terremoto gisan eroriko plas!) ea inspirazioa noiz etorriko zain begira.

Pixkanaka-pixkanaka kreatibitatea lantzeraz bultzatzen gaitu egunero joate horrek suposatzen digun diziplina maiteak. Haurrak ere gure artean direnez askotan lagungarri ditugu haien lanak. Bakarka lan egitez at garrantzitsuen taldea da, beraz zenbait arte lan guztion artean egiten ohi ditugu: muralak, zenbait tapiz, «Aa!!! baita garbiketa ere, denon artean. Elkarri aholkuak ematea egunerokoa da: «—Horrela politagoa?... —Zergaitik 'ez den horrela egiten, e? —«hauexek izaten dira gure arteko animoak.

Duela hiru urte lehenengo zeramika irudia haiek sortzerakoan begi batzuekin ikusten zenituzten arte lan haiek, gaur esperientzia aurrera, eta beste begi batzuek, —Zer aldatu, zer moldatu du zuengan artearekiko bilakaeraren sentitzeak?

Hasieran sartu eta ezer ez genekiela iruditzen zitzaigun. Konplejo hori gainditu egin behar izaten dugu. Gure orrua «Aupa txapuzal!» zen, bai «Aupa lehenengo txapuzal!» Gerorago krea-zio lanari garrantzia ematera goaz, eta garai batetan sorturiko obreei maitasuna opa bazaie ere nork bere buruan superazio lanaren ordaina eskatzen dio.

Hasiera batetan buztina hartu eskuez moldatu eta zoragarria zen zeramika irudi hura, nobetatea (berria) zen lehen kontakto inozente hura. Polita oso, benetan.

Gero, denbora nahiz esperientzia aurrera, ikastea da egarria. Lehen «potea» pote bat zen, berria zen zerbait, zeuk egina, sortua. Gerorago poteari forma konkretu bat, harmonia berezi bat, halako finura bat eman diezaiola nahi da. Mundu honetara murgiltzeak nork bere izatearen zati handi bat bertara batiatzea suposatzen du. Horrela artearen mila sekretu polit aurkituz goaz, eta zeramikaren edo tapizaren ikuspegiari buruz artea bera gehiago apreziatzen ikasiz goaz. Bete betean sar, ikas, eta aurreratzeko.

Inurritzako auzoari, zaraustar herriari noiz aurkeztu dizkiezue zuen erakusketak saioak?

Lehenengoa auzoko festetan, San Pelayotan, duela hiru urte, ikasitako piezatoak aurkeztuz, zoragarria izan zen, betez ere bultzada handia!!!, bigarrena udal-letxe goian gabonak aldean, orain bi urte. Eta azkenengoa aurten Inurritzako festetan, eta kanpora begira Donostian «katilu» galerian.

Ikuslearen harrera zer nolakoa izan da?

Zarauzko jendeak asko lagundu gaitu. Lehenengo erakusketan dena saldu zen, eta animo beroak jaio genituen, Zarautzek ongi bezain ederki bultzatu gaitu egurrak emanez zeramika piezetarako, noiznahian furgonetaren bat utziz... etc... Herri guztiak omen du gure piezaren bat, horrek arras pozten gaitu.

Mintza zaitzete zuen bar-

ne antolaketaz, diru iturritaz.

Barne antolaketa talde mailan komisioren bidez daramagu. Laberako komisia, garbitasunarena, «relaciones públicas»... etc., inizatiba orok bileretan erabakitzen ditugu, denon artean.

Batibat gure diru iturria erakusketak dira. Udaltxeak ere 20.000 ptaz eman zizkigun, langile kuxak zertxobait baita, baina momentu hauetan euskal gobernuari eskatu diogu labe berria bat erosteko dirua, guk orain erabiltzen duguna (labea) ikastolakoa baita. Guzti honekin ere justu-justu mantentzen gara, eta zenbait materiala erosi ere: tornoak, esmalteak, etc...

Buztina esku artean, kolore edo esmalteen pintaketen mundu koloretsua... zer diozue prozezu honi buruz?

Buztina esku artean erabiltzeak eskua eta imajinazioa askatzen laguntzen digu oso. Gero irudia egosi, esmaltatu edo argizaia ematea prozezu luze bezain interesgarria gertatzen zaigu. Adibidez esmalteen munduan koloreak ezagutzaz goaz gusto berriak guggan berpizten direlarik. Hasiera batetan lau margorekin jarduten genuen gero berriz milaka kolore deskurbitzerakoan aukeratzeko posibilitateen atea irekitzen zaizkigu. Azken finean irudiaren zatitxo txikiena ere gehiago apreziatzen dela konturatzen da.

Zein moetetako eta zein adineko jendea dago arte eskolan?

Denetik. Talde irekia gara. Baditugu zortzi urtetako haurrak, baita 61 urte dituen emakume heldu bat ere baina espiritu gazteduna (Xoxua). Tartean 20tik

25 bitartekoak gara gehientsuenak. Ez ditugu urteen kopurua mugatzen, denek baitugu denei zer irakatsia. Hauxe da gure filosofia. Oso ondo konpontzen gara, eta asko maite dugu elkar. Bakoitzak noski bere erara.

Aurrera begira, zer?

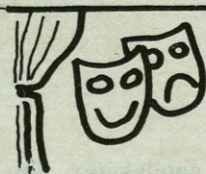
Jarraitu. Gauza edo arte lan berriak sortzeko izugarriko gogoak dugu, baita kanpora irteteko eta kanpoko artea ikusi, gurean itxi gabe. Parisa igual joan, zergaitik ez?... bai, baietz.

Aurreratzen duguna afarien juergak dira, hasiera batetan hilean afari bat antolatzen genuen ezagutu behar ginelaren aitzakiz, gaur egun berriz astean behin afaritxoa.

E!!! Afariak egiten ohi dituzuela! beraz «ARGIA» irakurleok ere gonbidatzen al gaituzue, e?

Noski ba, zatozte! Afarira eta gure arte lanak ikusi nahiz zuek ere sortzera, —laister arte beraz—.

Pepita MENDIGUREN

teatr EROAK...

ikuslego maitea, SAKANA, Antzerki talde berria

Mikel ANTZA

Antzerkiaren panorama, alde batetik nahiko beldurgarri eta bestetik berpizte aro batetan dagoenean, talde berri baten sortzea edonor pozten duen albistea da; eta horixe da orrialde hauetara dakargun albiste frexkoa, aktorea eta aktore multzo gogotsu batek SAKANA Antzerki Taldea eratu duela. Berria geure belarrietara iritsi zen bezain pronto ipini ginen beraiekin hartuemanetan, eta baita taldearen entsaio bat ikustera joan ere; entsaioaren ondoren Federico García Lorcaren «Mariana Pineda» obra ikusi eta talde berri honekin hizketaldia, goizaldeko ordubatak inguru San Telmo museo aurrean...

Aurre-historia

Haseratik nabari da zeozer ezberdina talde hone-tan, eta partaideak herri ezberdinetakoak direla da, beraz talde hau ez dutela osatu herri bereko jendeak, bertan badira Zumaiakoak, Zarauzkoak, Donostia-koak... etabar; gainera ba-koitza esperientzia ezberdi-netatik dator. Hori dela eta, taldea sortzearen aurreko historioaz honela hasi zen SAKANA taldeko bat,

Aurreko urteko irailean Eusko Gobernuaren «Antzerti Zerbitzuak» ikastaro bat eratu zuen eta han, norma-mala denez herri ezberdine-

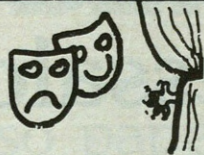
tako jendea elkartu ginen... Hiru hilabeteren buruan obra bat prestatu genuen eta kaleratu, «Troiarrak» ize-nez. Hura amaitzean, gobernuak ikastaro gehiago ez zuela antolatuko zabaldu zen, zurrumurruak... Batzu-ren artean zer egin kezka sortu zen eta, garai hartan konpainia edo talde bat egi-teko fantasma zebilen. Hala genbiltzala, gobernuari beste ikastaro bat egitea okurritzen zaio, «koño, esan ge-nian guk, guk pentsatzen diagu teatroa egiteko ikasi beharra dugula, orduan aprobe-txa dezagun ikastaro hau eta apuntatu egingo gai-tuk», eta holaxe, izena eman

eta izan genizkian geure abenturatxoak sartzeko ere baina tira...». Puntu hone-tan taldeko beste bati ema-ten dio hitza, «...Bueno, ba, bigarren ikastaroa amaitu ondoren, ez bat, baizik eta hiru obra ziren prestatze-koak; bat nahiko entsaiatua zegoen eta orduan iritsi zen gobernutik berria, obrak ez zirela antzestuko, presupues-toak ez zirelako onartu eta gu geratu ginen obra ia buru-tua eta egindako lana alpe-rrrik galtzeaz. Berria jakin genuen egun berean elkartu eta obra gure kontura aurre-ra ateratzea erabaki genuen eta SAKANA taldea sortu du-gu».

«Gobernutik fokoak be-hintzat utziko dizkigu-te»

Honaino taldearen histo-ria, baina, gobernuaren, edo «Antzerti»ren haserako asmoa taldeak sortzea zela jakina da, eta hau asmo ho-rien barne ote zegoen... bai-na, «hala uler daiteke, go-bernuak bultzatu gaitu, bai-na berak obrarik antzestu nahi ez zuelako, orduan guk antzestea erabaki genuen, argi dago gobernuak ez dela inola ere talde honen suzper-tzailea izan». Beste batek gehiago argitzen zuen, «hau ez da izan plangintza baten fruitu, hau da, behar hauek

daude, jende hau dago, hau egingo dugu, ez, gehiago izan da gertaera batzuren ondorioa».

Beraz, argi eta garbi utzi zuten gobernuak ez zuela ekonomikoki behintzat bulztatu taldea, hala ere, laguntzaren bat jasoko zutela eta... «bueno, fokoak, hamabost foko utziko dizkigute».

Antzerkia elkarrekin egin

Talde berria dela esana dugu, bi aste eskas ditu, eta horrelakoetan, eta gauzak gertatu diren bezala gertatzen direnen helburuak, biltzeko arrazoiak, puntu amankomunak ez dira oso argiak izaten, SAKANA-rentzat badaude gauza batzu argi, lehen ikastaroa hasi zenetik, elkarrekin lan egiteko gogo bat zegoen. Gero, obra montatu batekin aurkitu dute beraien bu-rua, eta gogo hori eta obra hori hartu dute abiapuntu-izat, beraiek dioten bezala «auskalo zer gehiago egiteko». Taldeko partaide ba-koitzak bere asmoak, bere ideiak ditu antzerkiari bu-ruz, orain obra honek bil- tzen ditu elkarrekin antzer- kia egiteko gogo horretan eta beti taldea geroaren au- rean irekia mantentzen da.

Jean Anouilh «Anti- gona»

Obrarekin gora eta behe- ra, azkenean atera da izena, horixe da, Jean Anouilh frantzes idazleak 1944ean Sofokleren Antigona oina- rritutakoan idatzitako an- tzerkia. Obra hau II. Mun-

duko Gerran estreinatu zen Frantzian, naziak okupatua zegoenean eta izugarrizko arrakasta izan zuen (naziak ez ziren gehiegi enteratu asuntoaz edo ez ziren ausar- tu mito batekin sartzer). «Oso rollo polita da, zioen taldeko batek, frantziar ho- nek egin duena izan da klasi- koan txuri eta beltza bezala agertzen zena, hau da, Anti- gona askatasunaren sinbolo- tzat har daitekena eta, bes- tea, Kreon, arrazoi eta lege politiko baten barnean mogi- tuz, hemendik abiatuz, errealistago egiten du, mati- zatu egiten ditu koloreak, txuria eta beltza, ez erabat ona eta ez erabat gaiztoa». Beste batek gehitzen du, «Obran beran esaten da, tra- jedian ez dagoela dramen agertzen den maltzurkeria, bakoitzak bere eragina bu- kaeraraino eramaten du». Argi dago, taldearentzat obra balidoa dela, Anouil-

hen pieza beltz hau.

Euskaraz eta gazteleraz

Garrantzitsua da lana egina etorri zaiela, haserako asmoa ez zela talde bat egin eta obra aukeratu, alderan- tziz baizik. Lana ere hase- ran gazteleraz prestatua zeukaten eta bietan emate- ko asmoa daukate, arrazoi ezberdinak agertu ziren, bata, noski huraxe zen, gaz- teleraz montatua zeukatela, «euskaraz egin behar dugula argi dago eta gainera gazte- leraz montatua dugunez eta hor beste jende bat ere bada- gonez...». Eta nola ez, eko- nomia, «noski, arazo larria da, guri euskaraz bakarrik egiteko ordainduko baligute, baina, dirua kontuan hartu beharra daukagu».

Bestalde, taldekoak azpi- marratzen zuten lehen aldia izango dela gisa honetako obra euskaraz egingo dena,

eta horretarako Xabier Mendigurenek egin diela itzulpena.

Obra hil honen, uztaila- ren, 21ean estreinatuko dute, asteazkenez, bi sesio- tan euskaraz, eta ondoren 22an beste bi sesio egingo dituzte gazteleraz, Príncipe antzokian. Saioak 7 t'erdi- tan eta hamaiketan izango dira. Bertara autorea, hau da, Anouilh gonbidatzeko asmoa agertu zuten.

Estreinaldi honen ondo- ren, Euskal Herria korritze- ko asmoa daukate eta baita kanpora joan, ahal balute. Abuztuan zubi bat egin on- doren, Irailean jarraitu nahi dute, beraien hitzetan «Orain, ia nola ateratzen zaigun, eta gero gerokoak». Fuerte dabilta SAKANA- koak nahiz eta azkenaldian lo askorik ez egin. Beraie- kin kontaktuan jartzeko te- lefona hau da: 42 21 50

Ihesaldi txikiak

LES PETITES FUGUES

Ez da oso normala pelikula bat egiteko bi urte irautea; tamalez normalagoa da pelikula hori oso ona izanik ia ia inor enteratu gabe edo ta zarata handirik atera gabe etortzea. Eta horrela gertatu da **les petites fugues** pelikularekin.

Yves Yersin pelikula honetako zuzendaria, dokumentalgilea izan da zinegile izan aurretik —bere dokumentalik onena **la passementerie** da, eta pelikularik berriz, orain aztertzen ari garena. Yves-ek hamabost dokumental eta film egin ditu **les petites fugues** aurretik; ez da beraz harritzekoa pelikula honek «dokumental itxura» izatea, eta berau, giro hau, lortzeko, honako elementoak erabili ditu zuzendariak: gidoia errealitatean oinarritzea, pertsonaien modeloak egiazko pertsonai batzu izatea, bi urtetan egitea, eta akto-reak benetazko nekazariak direla ematea.

SINOPSIS

Pelikula hau «askatasunaren ziklomotorra» ere deitu izan dute, ziklomotor batekin hasten bait da pelikula.

Gutxi gora behera

hauxe da ihesaldi txiki-en historia Yves Yersinek konstatua: «**Egiatzko historia bat da; bere diru aurreratuekin ziklomotor bat erosterakoan bere bizitza erabat aldatzen duen baserri morroi baten historia**». Ziklomotorra beste pertsona ta inguruko munduarekin erlazionatzeko erabiliko du Pipek —baserri morroiak—. Ziklomotorra izanen da bizimodu berri baten ateak zabaltzen dizkiona; eguneroko aspertasunik aterako duena, abenturak pasaerazi, mendira igo... libre sentierazi... baserriko patroia haserretu arte. Hainbeste askatasun, errebelio sentzazio..., ematen zion ziklomotorra erreko du ta argazki makina bat bilakatu bere objetiboa; ihesbidea aldatuz irauten du Pipek.

Pertsonai honen inguruan egiten da pelikula, baina badago zenbait historia —hainbat pertsonai, hainbat historia—; bakoitzak bere arazo ta dramekin. Ama-Rosa, etsi duena eta baserriko arima ta bihotza dena; Aita, jatorra hasieran baina hainbeste problemekin jenio txarra duena; Semea, baserria

erabat aldatu, industrializatu nahi duena aita kontra duelarik; alaba (Jossiane) gaztarroan seme bat izanda eta hasieran italiar emigrantearekiko harremanetan baserriko arazoetatik ihes egin arren, azkenean aldegin beharko duena; eta azken pertsonaia, italiar emigrantea (Luigi), lanpostua kilin kolon duena. Eta horien guztien erdian Pipe bere ziklomotorra edo argazki makinarekin.

ALIENAZIOA

«Baserrian, agurea bizi osoa sakrifikaturik eta lanean, eta horrelako erabateko alienazio giroa, oso egokia iruditzen zitzaigun kondatu nahi dugun historiako. Prozesu honetan oso une garrantzitsua da Pipe, Luigi eta Jossiane, hiru proletarioak, edo ta hiru parrak, nahi duzuen bezala, sukaldean biltzen direnean».

Hau da Yves Yersinek diona pelikula honi buruz, bere ikuspuntutik abiatuz alde batetik baserri bizimoduaren alienazioa —Oskorriren azken diskan agertzen den antzeko zerbait litzateke— datorkigu; eta beste aldetik, langile, pro-

letarioena. Pelikulak beraz, arina, lasaia, patxada handikoa, humorezkoa..., izan arren badu bere sakontasuna, gauza guzti horietan oinarritzen dena alegia.

KRITIKAK

Nahiko urriak pelikulak behar lituzkenerako. Dena dela egindakoak pelikularen alde agertzen dira eta hona hemen horietako biren zatiak:

«Film hau fabula ironiko handi bat bezala ikusten da, bi mundu —egunerokoa baserrian eta ihesaldiena, poetikoa— arteko etengabeko festa. Bi marra paralelo bezala dira, sekula batzen ez direnak baina infinitoan lagunak, kideak direnak». (Aurore Buner)

«Ez da pelikula on bat, Michel Robinek ederki interpretatzen duen paper batekin egindako pelikula bat soilik, baizik eta humore delizioso egina, farrerazi eta pertsonaiak maiterazi egiten dizun horietakoa». (Ana Páramo)

Guk geure aldetik ez dugu ezer erantsi nahi, dagoena onartu eta esandakoa baieztatu baizik.

Xabier E.

BERTSOAK

Usurbilgo bertso paper lehiaketa

SAGARDOARI ZAZPIKOTEK JARRIAK

José Ramón UNANUE

Udazkenari adio,
sagastik sagar jario,
geza baino gazi gehio.
Otarre kizkiz bateta pila
karga gurdiaz karraio.
Tolarean jo bi saio,
barrikan uzten bazaio,
¡horra sagardoa jaio!

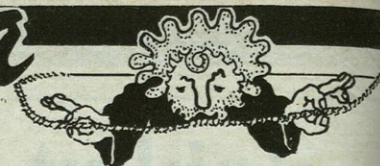
Sagardoa guk edari,
erabilitzen ugari,
lagundutzeko janari.
Ohore egin beharra dugu
zu sortu zinduanari.
Lora udaberriari,
ala zara Heuskaldunari,
atsegin zaigu danari.

Noiz nai gabiltz zure bila,
ziri zipotz ta kanila,
başua bete dedila.
Kopet iluna argitzen duzu
piztu-eraziaz hila.
Hustutzen dugu botila,
betetzen zaigu urdaila,
gero «zirri-zarra» pila.

Hainbat sagardo edate,
egin da hemen gaur arte,
ezagutuzten gaituzte.
Gure himnoak dionez behintzat
Usurbildarrak daukate,
sagardo jauna alkate
Ez gaitean lotsa bate,
ohitura hau ondo bete.

Gure sustraia ta jatorri,
zaizkigu ta etorri,
eskerrak sagardo horri;
bere baita lehen da orain
euskaldar eragingarri,
euskal hizkuntzen iturri,
zeuregan gaude egarri,
etzaitea bada urri.

Lan bila zebilen gizon bat, eta aroztegi batetan sartu zen lan eske. Nagusiak galdetu zion:

- Zer dakizu egiten?
- Irudigilea naiz.

Orduan nagusiak egur zati bat eman zion esanez:

- Atera ezazu hortik San Jose bat.

Handik laster nagusia gerturatu zitzaion berriro, lana nola egiten zuen ikustera. Egur pusketatxo bat besterik ez zeukan aurrean. Hark ez zeukan San Joseren itxurarik ere. Han hari zen ezpala kendu ta kendu. Nagusiak orduan:

- Non dago ba irudi hori? Ez al dizut ba esan San Jose bat ateratze-kot?
- Oraindik ez da azaldu baina hemen baldin badago laster atera beharko du!

Mozkor bat bi besoeekin farolari helduta aurkitu zuen hertzainak gauerdia aldera:

- Hoa hortik azkar etxera, beste-lan...
- Ez daugat joaterig -erantzun zion mozkorrak.
- Zergatik ez?
- Xapela erori zaidalago.
- Jaso ezak ba, erori bazaik!
- Fai, zug erraz esaten duzu jaso ezag, jaso ezag... Faina norg eutsi behar du fitartean farola?

Tipo bat psikologoarena doa, erabat urduri, izerdi-tanttak kope-tean.

Bere emazteak eta berak haur bat izan nahi eta ezin.

- Begira, nik... berak... badaki-zu... baina ezer ez.
- Ezer ez...? Ezer ez...?
- Ezer ez, et eta mila buelta emanda ere, ez zaidala...
- Beno, beno... Begira zer egin behar dugun. Zure emaztea eta zu oheratzen zaretenean, zuekin batera biak abanikatze-ko beltz bat eram-an.

Handik aste batetara, itzultzen da berriro psikologoarengana:

- Zuk esandakoa egin dugu, bai-na ezer ez, ez dugu ezer soluzionatu.
- Orduan, sistema aldatu egin be-harko dugu. Hurrengoan abanika-

tuko duena zu izango zara, eta beste guztia beltzak egin dezala.

Aholkuak oraingo honetan ez du failatzen eta bere ondorioak ditu, handik egun batzutara emaztearen analisiak positiboa ematen baitu.

Eskerrak ematera kontsultara doanean hau esaten dio:

- Eskerrik asko! Jo, azkenean, beltzak ez zekiela abanikatzen kon-turatu naiz.

Sartzen da tipo bat Donostiako autobus horietako batetan eta halako batetan txistua botatzen du lurrera. Etortzen zaio pika-pika eta:

- Mesedez, galerazita dago txis-tua kotxe barruan botatzea, ez al duzu irakurri hor duzun txartel hori: «Galerazia kotxe barruan txistua bo-tatzea»?

Bero handia, eta lehioa irekitzen du kanpoaldera burua piskat ateraez.

- Barkatu baina hemen beste txar-tel bat duzu «Galerazia lehiotik kan-po asomatzea».

- Kaguendio! Ba al dakik zer esa-ten diadan? Pikutara joateko!

- Barkatu baina hor duzu beste txartel bat «Biraoak esatea galera-zia».

Altxatzen da su bizian eta gida-tzailearengana doa.

- Mesedez, esaiozu zure lagun ho-rri ni pakean uzteko.

- Galerazia dago kotxea martxan dagoen bitartean gidatzailearekin hi-tzegitea.

- Begira, neri inork ez dit adarrik jotzen. Gelditu autobusa, jaistera noala.

- Barkatu, baina galerazia dago aurreko atletik jaistera.

Azkenean, lortzen du autobusetik jaistera eta garraisi bizian pika-pika-ri:

- Ba, zuek nahi duzuen esango duzue, baina nik alkandorak, nahi dudan lekuan erosiko ditut.

- Ez al duk ikusi «Eros itzazu zure alkandorak Corte-Inglesen» jartzen duen txartela edo?

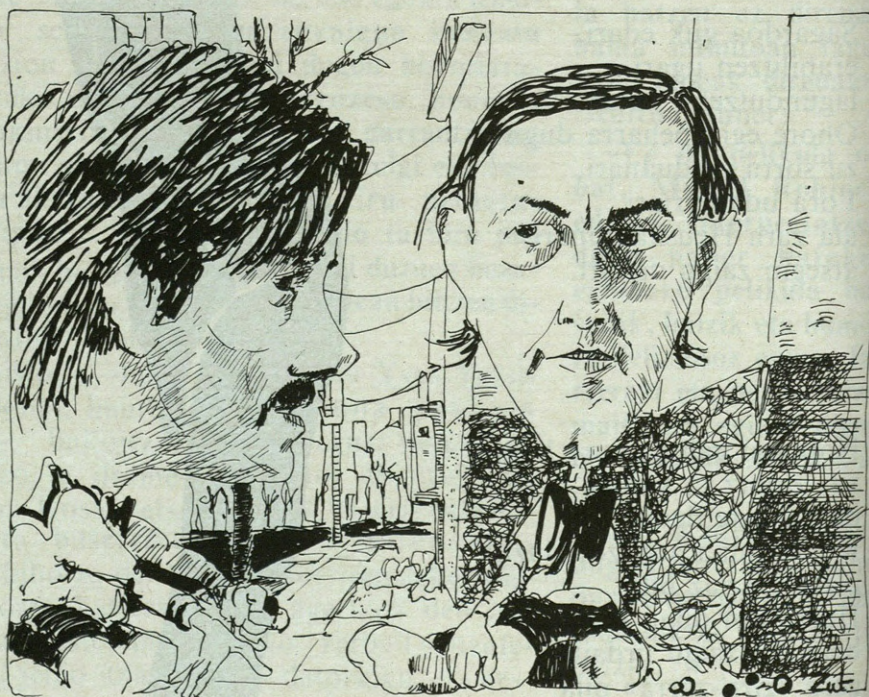
- Apaiz jauna, dibortziatu egin naiz.

- Berriro?
- Ez, baino nere lagunekin ko-mentatzea asko gustatzen zait eta.

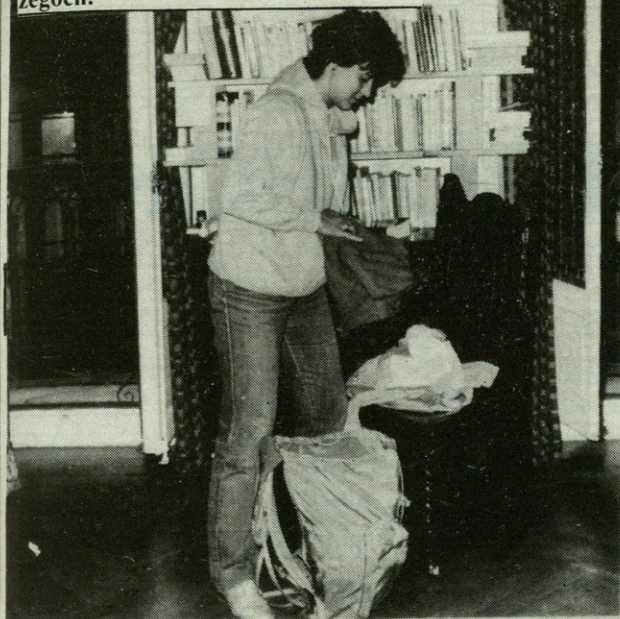
Bat joan eta hil egin zen. Bestea joan eta hil egin zen. Beste bat joan eta hil egin zen. Moraleja: Ez hadi joan.

- Barkatu, baina laister minis-troak irtengo dira eta ezin dezakezu hemen aparkatu.

- Berdin da, herenegun jarri nion antiroboa.

Egun hartan oso goiz altxatu zen Marta, urduri eta ezinegon. Motxila egiten hasi zen; erabat ilusionatuta zegoen.

Zer ordutan iritsiko gara Bartzelonara?

Teorian bederatzitan, baina REN-FErekin auskalo noiz...

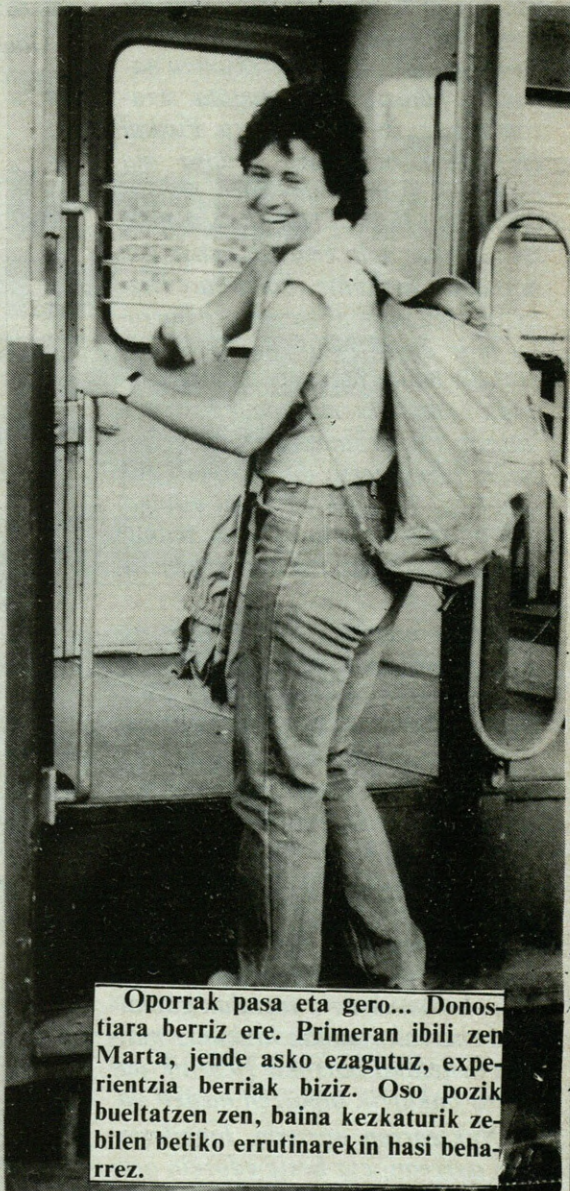
Hamarretarako talde osoa bilduta zegoen estazioan. Guztiak oso puntual iritsi ziren. Nerbiosismoa nabari zen haien artean.

Gutxi falta zen tren martxan jartzeko. Martak espero zuen oportetako mementu guztiak aprobetxatuko zituela.

Leihatilan, Donostiara azken begiradaxoa ematen ari zen Marta; aurrez aurre irribarre batekin agurtu zuen errutina.

Oporrak pasa eta gero... Donostiara berriz ere. Primeran ibili zen Marta, jende asko ezagutuz, esperientzia berriak biziz. Oso pozik bueltatzen zen, baina kezkatutik zebilen betiko errutinarekin hasi beharrez.

EUSKARA HERRI BORROKA DA

Gero eta gehiago, prentsan dela, irratan dela, euskara eta Euskal Herriaren proiektua batean agertzen hasiak dira. Orain arte behintzat inork ez du dudan jartzen teorikoki, egiten ari garen eta egin behar dugun Euskal Herriak euskalduna izan behar duela, hau da, euskara normalizatu eta hizkuntza nazionala bihurtu behar dugula. Arazoa beraz, ez da zentratu Euskal Herriaren hizkuntza erdara ala euskarak izan behar duen ala ez, baizik eta Euskal Herria euskalduna izateko, nola eraman behar den borroka, hizkuntz borroka. Hizkuntzaren normalizaziorako borroka noiz eman behar da, beste borroka baino lehenago, beste arazoak konpondu ondoren, edo denak batera. Puntu hauen inguruan eztabaida luzea gerta daiteke, eta guk iritzi bat besterik ez dugu esango. Askatasunera ez gara iritsi, baina arazoa hor dago, eta gero eta biziago.

Azken mende honetan, herri askok beren askatasuna lortu dutela erraz esaten da, baina ez dugu ahaztu behar gaur egun oraindik, eta beste borrokekin batera hizkuntzarena eraman ez zutelako, zapalkuntza kultural, ekonomiko eta politiko baten menpe daudela. Herrien askatasunerako bidean hizkuntz borrokaren aipamena benetan berria da, beti aipatu izan dira inperialismoaren eragin politiko, ekonomiko eta sozialak gairatu beharrak, baina hizkuntz mailan benetako borroka 1950.etik aurrera bakarrik aipatzen hasten da.

Nuklearren aurrean, langilerien aurrean, eta beste edozein ara-

zoren aurrean hartzen dugun jokabideak, zer nolako gizarte nahi dugun adierazten digu, gizarte ekologikoa, klase gabekoa, askatua.... Era berean hizkuntz aukerapenak ere, zer nolako gizartea nahi dugun adierazten digu.

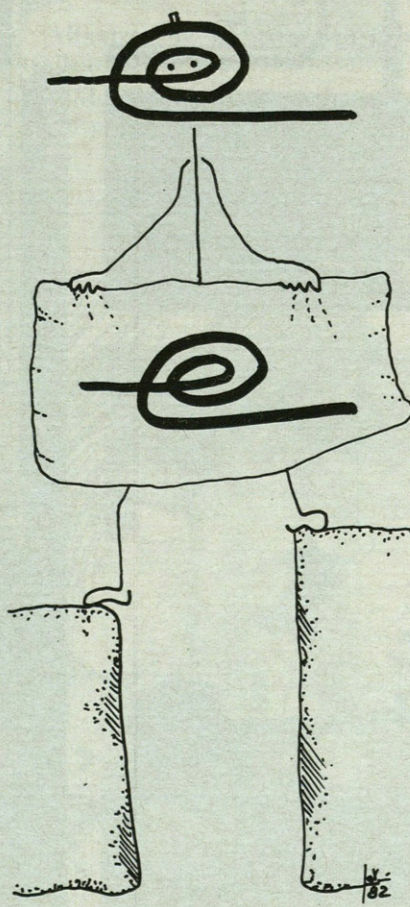
Gaur egun gure herrien borroken artean mailaketa bat egitea, hau

da, lehenengo nuklearra, gero amnistia, gero emakumeak.... absurdo bat da. Ezin da onartu borroken mailaketa hau, denak batera eraman behar dira Euskal Herriaren normalizazioa lortu nahi badugu behintzat. Ez da ahaztu behar borroken mailaketa hau, datorkigun gizartearen ispilu bat besterik ez dela, lehen inpresioa.

Askatasuna ondoren hizkuntza normalizatuko dugula diotenek, azken finean, arazoa baztertu besterik ez dute egiten, bestela zergatik ez gaude askatasunaren zain Lemoiz gelditzeko ala botatzeko, ala amnistia lortzeko. Amnistiaren alde, Lemoizen kontra, langilerien alde, eta euskararen alde borrokatzen ari garen neurrian gure herriaren benetako askatasunaren aldeko borrokan gaude.

Inork ez du, ezta euskaldunak ere, euskara, euskaldunen hizkuntza nazionala bihurtuko, euskara ez bait dugu behintzat lehenago, herri-projekto hori sortzeko behar dugun tresna iraultzailea bihurtzen.

Hizkuntza dugu azken finean, sistema honen alienazioaren aurrean geratzen zaigun toki libre bakarretako bat, eta zentzu honetan Euskal Herriaren ezaugarri nagusia euskara bada, euskaldunen alde, eta bere izaeraren, eta herri oso honen muina galdu ez dezagun, sortu dezakegun erresistentziarik haundiena eta ziurrena euskara dugu. Horregatik diogu behin eta berriz, **EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ.**

ARLANTZ

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta ormenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

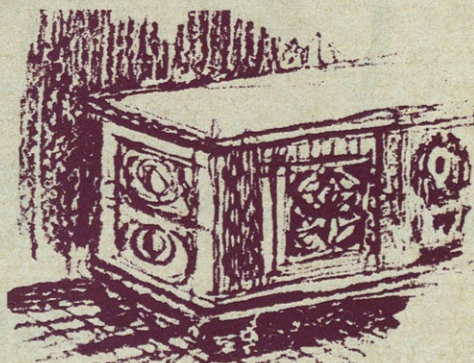
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabilli oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baserria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza saillak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat inikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babesa.

Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-
erriari lagun egin bai diozu.

**ZU ERE
ONTAN
LAGUNTZAILLE
ZAITUGU**

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA